Batı Klasikleri

EUTHYDEMOS

Eflâtun

M.E.B.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 1130
BİLİM VE KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 258
Batı Klasikleri : 58

Kitabın adı
EUTHYDEMOS
Yayın kodu
89.34.Y.0002.566
ISBN 975.11.0238.3
Baskı yılı
1989
Baskı adedi
20.000
Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın
3.8.1988 tarih ve 6490 sayılı yazıları ile
ikinci defa 20.000 adet basılması uygun görülmüş,
birinci parti olarak 5.000 adet basılmıştır.

Batı Klasikleri

EUTHYDEMOS

Eflâtun

Çeviren
HALİL VEHBİ ERALP

İstanbul, 1989

EUTHYDEMOS

KONUŞANLAR :

SOKRATES

KRİTON

KRITON. — Dün, Sokrates, Lykaion'da 271
kimle konuşuyordun? İnan olsun etrafınızda
öyle bir kalabalık vardı ki, boş yere dinleye-
yim diye, yaklaşmaya çalıştım; doğru dürüst
bir şey işitemedim. Ama ötekilerin tepesin-
den bakarak, sizleri görebildim. Seninle ko-
nuşan galiba bir konuktu. Kimdi acaba?

SOKRATES. — Hangisini demek istiyor-
sun, Kriton? Onlar bir değil, iki kişi idiler.

KRITON. — Benim söylemek istediğim
senin sağında, senden başlayarak üçüncü yer- b
de oturmuştu. Aranızda Aksiokhos'un genç
oğlu vardı. Bu delikanlı bana epeyce büyü-
müş, bizim Kritobulos'la hemen hemen aynı
yaşta gibi göründü. Ama biri narin yapılıdır,
öteki iyice gelişmiştir ve sıhhatli bir yüzü var.

SOKRATES. — Senin anlatmak istediğin,
Kriton, Euthydemos'tur. Yanımda solda otu-
ran da kardeşi Dionysodoros'tur. O da konuş-
malara karışır.

KRITON. — İkisini de tanımıyorum, Sok-
rates. Bunlar da yeni sofistler olacak. Nere- c
lidirler? Neler biliyorlarmış?

SOKRATES. — Aileleri, sanırım, Khios ta-
raflarında bir yerdedir, fakat Thurion'a göç-

müşlerdi. Halbuki bu şehirden uzaklaştırılmışlardı ve birçok senelerden beri bizim taraflarda oturuyorlar. Bilgilerini sormuştun değil mi? Buna insanın aklı durur, Kriton. Bu iki adam şöylece her şeyi biliyor: ben şimdiye kadar Pangras'ta ustalığın ne demek olduğunu anlamamıştım. Her ikisi de güreşin
b her türlüsünü istenildiğinden âlâ biliyor, ama Akarnania'lı iki kardeş şu Pangras şampiyonları gibi değil. Bunlar ancak vücutlarıyla güreşmesini bildiklerini gösterdiler; ötekilerin işi başka. Evvelâ beden kuvvetiyle, silâhla, her karşılarına çıkanı yenmekte ustadırlar; çünkü silâh döğüşlerindeki bilgileri noksansızdır ve bunu parayla herkese öğretebilirler; sonra, mahkemelerde söz kavgası etmekte, buralarda konuşmanın ve nutuklar hazırlamanın sırrını başkalarına öğretmekte birincidirler. Evvelce marifetleri bu kadardı; fakat şimdi Pangras sanatının ta tepesine yükselmişlerdir. Şimdiye
272 kadar denemedikleri tek güreş şeklini de bugün tamamiyle öğrenmiş bulunuyorlar; öyle ki, hiç kimse onlara yumruk kaldıracak halde değildir, sözle güreşmekte, doğru olsun, yanlış olsun her sözü çürütmekte o kadar usta olmuşlardır. Ben, Kriton, bu iki adamın yanına girmek istiyorum; çünkü, dediklerine göre, kim olursa olsun az zamanda herkesi
d bu işlerde usta ediyorlarmış.

KRITON. — Ne diyorsun, Sokrates, bu yaşta mı? Ya artık yaşın geçmişse?

SOKRATES. — Hiç de değil, Kriton. Bu hususta korkumu gidermeye yeten bir numuneyle bana cesaret veren bir şey var. Onlar da benim elde etmeyi özlediğim bu bilgiyi, eristik'i öğrenmeye koyuldukları vakit âdeta kocamış insanlardı; geçen, yahut daha geçen sene henüz bunu öğrenmiş değillerdi. Benim biricik korkum bu iki konuğu da, hâlâ bana kitara dersi veren kitaracı Metrobios oğlu Konnos gibi, gülünç bir hale sokmaktır. Be- c
nim kitara dersi aldığımı gören çocuklar, sınıf arkadaşlarım, benimle alay ediyorlar, Konnos'a da kocamışlar hocası adını takıyorlar. İki konuğu da böyle utanılacak bir hale sokmaktan korkuyorum; şüphesiz onlar da, aynı korkuya düşerek belki de beni yanlarına almak istemeyeceklerdir. Ama ben, Kriton, o zaman başkalarını, yaşlı kimseleri benimle beraber ders almaya razı etmiştim; şimdi de benimle beraber olmaya razı olacakları bulmaya çalışacağım. Sen bile benimle beraber derse başlarsan ne olur? Çocuklarını yemlik diye kullanırız; onları elde etmek için, elbette d
bize de ders verirler.

KRITON. — Bu fikirde isen, niye olmasın, Sokrates. Ama bu iki adamın bilgileri nedir? Önce bunu anlat da ne öğreneceğimizi bileyim.

SOKRATES. — Bunu şimdi söyleyeceğim. Çünkü onların sözlerine dikkat etmediğimi söylemek mümkün değil; iyice dikkat ettim, söylenilenler hatırımda ve sana her şeyi ta başından, noktası noktasına anlatmaya çalışacağım. Beni gördüğüm yerde rasgele oturmuş bulunmamı bir tanrı istemiş olacak. Soyunulan yerde yalnızdım ve artık kalkıp gitmeyi düşünüyordum. Fakat tam kalkıp gideceğim
e sırada alışık olduğum o tanrı sesini duydum! Bunun üzerine yeniden yerime oturdum ve çok geçmeden bu iki adam, Euthydemos'la Dionysodoros geldiler; yanlarında başkaları çömezleri sandığım birçok kimseler vardı. İçeriye girdikten sonra, her ikisi de üstü kapalı gezinti yerinde dolaşmaya başladılar. Onlar daha iki üç kere gidip gelmeden senin doğru olarak epeyce büyümüş olduğunu söylediğin Klinias'ın içeri girdiğini gördüm. Arkasında âşıkları ve onlar arasında, gençlikten gelen küstahlığı bir tarafa bırakılırsa, çok iyi bir kimse olan Painia köyünden genç bir deli-
273 kanlı, Ktesippos, vardı. Benim tek başıma oturduğumu giriş yerinden gören Klinias, doğruca yanıma geldi ve söylediğin gibi, sağıma oturdu; onu gören Dionysodoros'la Euthydemos önce durdular, birkaç defa bizim tarafa bakarak birbirleriyle konuştular; ben
b de onları büyük bir dikkatle gözlüyordum. Sonra biri, Euthydemos, oğlanın yanına, öte-

ki benim yanımda soluma gelip oturdu. Kalanlar da gelişigüzel yerleştiler.

Her ikisini de, uzun zamandan beri görmediğim iki insan gibi selâmladıktan sonra c
Klinias'a şöyle söyledim: "Klinias, şu gördüğün iki adam, Euthydemos'la Dionysodoros, çok şeyler bilirler, amma öyle ufak tefek şeyler değil, büyük şeyler. Savaşla ilgili ne varsa her şeyi bilirler; komutan olmak isteyenin bilmesi gereken her şeyi, tâbiyeyi, ordulara komuta etmeyi, silâh altında öğrenilmesi icap eden her çeşit savaşı... Bundan başka, bir haksızlığa uğranıldığı vakit muhakemelerde kendini müdafaa etmenin çaresini de gösterebilirler.„ Onlar bu sözlerini küçümsediler; birbirlerine bakarak gülmeye başladılar ve Euthydemos şu cevabı verdi: "Sokrates, bu şeylerle d
artık uğraşmıyoruz; bunları ikinci derecede işler sayıyoruz.„

Bense, hayretler içinde, dedim ki: "Bu kadar mühim meseleler sizce ikinci derecede ise, çok güzel bir şeyle uğraşıyorsunuz demektir. Tanrılar hakkı için, bu güzel şey nedir, bana söyleyin.„ "Erdemdir, Sokrates, cevabını verdi. Bunu herkesten iyi ve çabuk aşılıyabileceğimizi sanıyoruz.„

"Zeus! diye haykırdım, ne diyorsunuz! Bu mutlu şeyi nerede buldunuz? Bense, hak- e

kınızda demin söylediğim kadarını düşünüyorum: bütün ustalığnızı silâhlı savaş kadar mühim bir meseleye verdiğinizi sanıyordum ve sizin için işte böyle söylüyordum; çünkü ilk gelişinizde, hatırlıyorum, böyle söylüyordunuz. Bugün, bahsettiğiniz bilgiyi gerçekten edin-
274 mişseniz bana yardımcı olunuz, deminki sözlerimi bağışlamanız için tanrılara yalvarır gibi size yalvarıyorum. Ama her ikiniz de Euthydemos, Dinoysodoros, iyice düşününüz, doğru mu söylüyorsunuz? Vaadiniz o kadar büyük ki insan kolay kolay inanamıyor.„ Beraberce: "Bundan şüphe etme. Sokrates, dediler, bu böyledir.„

"Öyleyse, Büyük Kralın o büyük devletinden daha değerli olan bu kazancımızdan dolayı sizi kutlarım. Ama şunu söyleyiniz: bilginizi göstermek niyetinde misiniz? Neye karar verdiniz?„

b "Biz işte bünün için buraya geldik, Sokrates. Öğrenmek isteyene bunu göstermek ve öğretmek istiyoruz.„

"Bunu elde etmemiş olan herkes öğrenmek isteyecektir bunu - temin ederim - önce ben, sonra şu gördüğümüz Klinias, bundan başka, işte şurada duran Ktesippos, ve ona Klinias'ın âşıklarını göstererek, bütün bunlar..„ dedim. Gerçek bunlar şimdiden etrafı-

mızda halka oluyorlardı. Çünkü Ktesippos, Klinias'ın uzağında oturmuş bulunuyordu, bana öyle geldi ki, Euthydemos, benimle ko- c
nuşurken önce eğilmiş bulunuyordu, Ktesippos'un Klinias'ı görmesine engel olmuştu. Sevgilisini seyretmek, aynı zamanda söylenilenleri işitmek isteyen Ktesippos sıçramış ve ilk olarak tam karşımıza gelip durmuştu: bunu görünce ötekiler, Klinias'ın âşıklarıyla Euthydemos ve Dionysodoros'un çömezleri de yanaştılar ve etrafımızı çevirdiler. Hepsinin öğrenmeye hazır olduğunu söylerken Euthydemos'a gösterdiğim bunlardı. Ktesippos can d
atarak söylediklerimi tekrarladı, ötekiler de öyle yaptılar ve hepsi birden iki kardeşten bilgilerinin değerini ortaya koymalarını istediler.

O zaman yeniden söz başladım: "Euthydemos, Dionysodoros dedim, sizden ısrarla rica ediyorum; şu veya bu şekilde onların isteklerini yerine getiriniz, beni severseniz ustalığınızı bize gösteriniz. Bunun en büyük kısmını bizim önümüze koymak elbette küçük bir iş olmayacak; ama şu noktada bana cevap veriniz: yalnız sizden ders almanın lüzumuna inanmış olanı mı iyi bir insan haline getirebilirsiniz, yoksa genel olarak bu şeyin, yani erdemin öğrenilebileceğini yahut her ikimizin bunu öğretebileceğinizi sandığı için buna he- e

nüz inanmamış olan için de böyle midir? Şimdi biri böyle olunca, erdemin öğretildiğine ve bunu okutacak en iyi hocaların siz olduğunuza onu inandırmak işini üzerine alan aynı sanat mıdır, yoksa başka bir sanat mıdır?„ Dionysodoros, "Bu aynı sanattır, Sokrates.„ cevabını verdi.

"Böylece, Dionysodoros, dedim, insanları
275 felsefeye ve erdeme götürmekte bugün siz herkesten daha ustasınız, değil mi?„

"Hiç değilse böyle olduğuna inanıyoruz, Sokrates.„

"Öyleyse kalanını bize göstermek işini bir başka defaya bırakınız da asıl şunu ispat etmekle kalınız: bu delikanlı yok mu, bilgiyi sevmek ve erdem yolunda yürümek gerektiğine onu inandırınız; bizi, beni ve bütün burada bulunanları memnun etmiş olursunuz. Çünkü bu çocuğun durumu şöyle: ben ve bütün burada bulunanlar onun tam bir insan olduğunu görmek istiyoruz. Babası eski Alkibi-
b ades'in oğlu Aksiokhos'tur. Yaşayan Alkibiades'le de kardeş çocuğudur; adı Klinias'tır. Kendisi gençtir. Hakkında gençliğin tabiî olarak verdiği korkuları duymaktayız: zihnini başka işlere çevirerek bizden önce davranırlar ve ahlâkını bozarlar diye ödümüz kopuyor. Böylece siz tam vaktinde gelmiş oluyorsunuz.

Sizce bir mahzur yoksa, bu oğlanı deneyiniz ve önümüzde onunla bir konuşma yapınız.„

Ben aşağı yukarı bunları söyledim, Euthydemos cesaretle karışık bir emniyetle: "Hiç c
bir mahzur yok, Sokrates, dedi, yeter ki delikanlı cevap vermeye razı olsun.„

Elbette razı olur, dedim, buna alışmıştır da ; çok defa bunlar gelip kendisine birçok sualler sorarlar, onunla konuşurlar; böylece cevap vermekte oldukça atılganlık kazanmıştır.„

Bundan sonra olanları Kriton, sana lâyıkıyle nasıl söylemeli? Akıl durduran bir bilgiyi baştan başa yeniden anlatabilmek kolay bir iş değil. Bu sebeple, şairler gibi, hikâyeme başlarken ben de Musa'larla Mneumos- d
yne'yi yardıma çağırmak ihtiyacını duyuyorum. Her ne ise, yanılmıyorsam, Euthydemos aşağı yukarı şöyle söze başladı: "Söyle bakalım, Klinias; öğretenler kimlerdir, bilenler mi, bilmeyenler mi?„

Bu güç sual karşısında delikanlı kızarmaya başladı ve sıkışmış, yüzüme bakıyordu. Ben de şaşkınlığını anlayarak: "Cesaret! Klinias, e
dedim, nasıl düşünüyorsan öylece korkmadan cevap ver. Çünkü belki de o sana en büyük iyiliği etmek üzeredir.„ Bu sırada Dionysodoros, biraz kulağıma eğilerek, yüzünde ge-

niş bir gülümseme ile: "İnan olsun Sokrates, dedi, sana önceden haber vereyim: bu çocuk nasıl cevap verirse versin, söylediklerini çürüteceklerdir.„

O konuşurken Klinias cevap vermiş bulundu, öyle ki, bizim delikanlıya dikkat etmesini tembih bile edemedim. O şu cevabı
276 verdi: "Öğretenler bilenlerdir!„

Bunun üzerine Euthydemos: "Hoca dediğin kimseler var mı, yok mu?„ dedi. Ötekiler var olduğunu söylediler. "Hocalar öğrenenlerin hocası mıdırlar, nasıl ki kitaracı ile grammatist senin ve öteki çocukların hocalarınızdı. Siz de onların talebeleri idiniz, değil mi?„ dedi. "Öğrendiğiniz vakit, öğrendiklerinizi henüz bilmiyordunuz, doğru değil mi?„ "Evet„ "Öyleyse bilmediğiniz zaman, bilgin mi idiniz?„ "Şüphesiz hayır.„ dedi. "O halde bilgin değilseniz, bilgisizdiniz, değil mi?„ "El-
b bette.„ Demek ki, bilmediğinizi öğrendiğinize göre, öğrendiğiniz zaman bilgisizdiniz.„ Delikanlı başıyla evet dedi. "Öyleyse öğrenenler bilmeyenlerdir, Klinias, sandığın gibi bilenler değil.„

Bu sözler üzerine, sanki bir koroyu idare eden işaret vermiş gibi. Dionysodoros'la Euthy-
c demos'un taraftarları arasında aynı zamanda alkışlar ve kahkahalar başladı. Delikanlıya iyice nefes almak için vakit bırakmadan, top

oyununda olduğu gibi, Dionysodoros. Euthydemos'un yerini aldı: "Size grammatist bir şey anlattığı vakit, Klinias, dedi, anlatılanı öğrenen çocuklar hangilerdir, bilenler mi, bilmiyenler mi?„ Klinias "Bilenler„ dedi. "Öyleyse öğrenenler bilenlerdir, bilmeyenler değil, ve demin sen Euthydemos'a doğru cevap vermedin„

Bunun üzerine, bizim iki zatın bu bilgileri karşısında pek memnun olan hayranları ara- d
sında alkışlar çoğaldı: bizlerse hayretten donakalmıştık. Bu halimizi gören Euthydemos hayranlığımızı daha da artırmak için, delikanlıyı bırakmak istemiyordu; iyi raks edenler gibi, suallerini aynı konu üzerinde iki defa çevirerek, sormaya devam etti: "Talebeler; dedi, bildiklerini mi öğrenirler, bilmediklerini mi?„ e

Yeniden Dionysodoros bana yavaşça fısıldadı: "İşte Sokrates, deminkine benzeyen yeni bir oyun daha.„

"Ey Zeus! diye cevap verdim, namusum hakkı için; deminki bize pek nefîs bir şey göstermişti.„

"Bütün suallerimiz, Sokrates, bu türlüdür, dedi; insan işin içinden çıkamaz.„ "Öyleyse, dedim, herhalde çömezlerinin yanında büyük itibarımız, olacak.„ Bu sırada Euthydemos'a talebelerin bilmediklerini öğrendikleri

cevabını verdi; öteki, daha önce gittiği yollar-
277 dan giderek, ona sordu: "Peki, harfleri tanır mısın?„ "Evet„ "Hepsini mi?„ "Hepsini.„ "Herhangi bir şey okunduğu vakit söylenen, harfler değil midir?„ "Harflerdir.„ O halde bütün harfleri bildiğin doğru ise, senin bildiğin şeyin bir parçası söyleniyor demektir, değil mi.„ "Evet, öyle.„ "Peki, sen söyleneni öğrenmiyorsun da harfleri tanımayan mı öğreniyor?„ "Hayır, dedi, öğrenen benim.„ "Harfleri tanıdığın doğru ise, bildiğini öğreniyorsun demektir, değil mi?„ Böyle olduğunu kabul
b etti. Euthydemos: "Öyleyse doğru cevap vermedin.„ dedi.

Euthydemos daha lâfını bitirmeden Dionysodoros, sözü bir top gibi yakalayarak delikanlıyı gene hedef diye alıyordu; Euthydemos, dedi, seni aldatıyor, Klinias, sen şuna cevap ver bakalım: öğrenmek, öğrenilen şeyin bilgisini elde etmek değil midir?„ Klinias böyle olduğunu söyledi. "Ya bilmek, dedi, başka bir bilgiye sahip olmak değil midir?„ O buna da evet dedi. "O halde bilmemek, henüz bilgisi olmamaktır, değil mi?„ O da bu fikirde
c olduğunu söyledi. "Herhangi bir şeyi elde edenler, buna zaten sahip olanlar mıdır, yoksa sahip olmayanlar mı?„ "Sahip olmayanlar.„ "Öyleyse bilmeyenleri bu sonuncular yani sahip olmayanlar arasına koymayı sen de kabul ediyorsun, değil mi?„ Başıyla evet işareti yaptı.

"Öyleyse öğrenenler elde edenler arasına girerler, sahip olanlar arasına değil, değil mi?„ Bunu da kabul etti. "Şu halde, dedi, öğrenenler bilmeyenlerdir. Klinias, bilenler değil.„

Yeniden Euthydemos; delikanlıyı yere ser- d
mek için, sanki üçüncü bir kapışmaya çağırıyordu[1]. Bense çocuğun batmak üzere olduğunu görünce, cesaretini kaybetmesinden korkarak, ona nefes aldırmak istedim. Kendisini teskin için, dedim ki: "Bu türlü delilleri ileri sürmeyi aykırı buluyorsan şaşma Klinias. Belki iki yabancının etrafında ne yapmak üzere olduklarını görmüyorsun. Hani Korybantes'ler tarikatına yeni giren tahta oturtulur da[1] çevresinde halka olunup oyunlar oynanır, o tarikata girmişsen sen de görmüşsündür. Şimdi bu iki adam, sonra seni sırlarına vâkıf etmek e
üzere, etrafında halka olup dönmekten ve oynayarak âdeta dans etmekten başka bir şey yapmıyorlar. Tut ki sofist tarikatının ilk sırlarını dinliyorsun. İlk önce, Prodikos'un dediği

[1] Münakaşa gerçek bir güreşe (Πάλη) benzetilmiştir; burada galip sayılmak için, atletin hasmını üç defa *yere sermesi* (καταβάλλειν) lâzımdır.

[1] Θρόνωσις asıl tarikata girişten önce gelirdi: kutsal yatağın üzerine oturmuş yeni müridin etrafında Frygia tanrıçası Kybele'nin rahipleri Korybantes'ler şarkı söyleyerek ve ince uzun davullarına vurarak dans ederlerdi (kış. Aristophanes, *Bulutlar* 2541 *Yaban arıları*, 119).

gibi, kelimelerin yerli yerinde kullanılmasını öğrenmek gerek[2], iki kinuzun sana söyledikleri şey işte budur ; *öğrenmek* kelimesinin mânasını bilmediğini sana gösteriyorlar. Öğrenmek deyince herkesin aklına gelen şudur, üzerinde bilgimiz olmayan bir şeyin bilgisini edinmek; yahut da bir şeyin bilgisini edindikten sonra, onu, işte olsun, sözde olsun neye ya-
278 radığını o bilgi ile aramak. Gerçi bu, *öğrenmek*'ten ziyade *anlamak* denilen şeydir: fakat bazan buna *öğrenmek* de[3] denir. Halbuki sen, ispat ettikleri gibi, aynı kelimenin birbirine zıt haller için, bilen insan için olduğu gibi bilmeyen için de kullanıldığının farkına varmadın. İkinci sualde de, insanların bildiklerini mi, yoksa bilmediklerini mi öğrendiklerini sana sordukları vakit buna benzer bir hile
b vardı. Bu bilgiler, görüyorsun, bir oyundan başka bir şey değildir; işte bunun için onların seninle oynadıklarını söylüyorum. Evet,

---

[2] Keos'lu Prodikos *kelimelerin yerli yerinde kullanılmasına* en büyük ehemmiyeti verirdi; buna varmak için, aynî mânaya gelen kelimeleri birbirinden tam olarak ayırmak (διαίρεσις ὀνομάτων) usulünü kullanırdı. Bk. *Kharmides*, 163 d, ve bilhassa *Protagoras*, 337 a-c, ki burada Eflâtun, onun bu tarzını, hoş bir şekilde tehzil etmiştir.

[3] Gerçekten Attikia yazarlarından μαγθάγειγ'in *anlamak* mânasında kullanıldığı görülür; bizzat Eflatun'da bunun birçok misalleri vardır.

bir oyun diyorum. Çünkü, bu bilgilerin çoğunu öğren, istersen hepsini öğren, bir şeyin özünü gene bilemezsin. Hani tam oturacağın sırada altından iskemleyi çekip sonra senin sırt üstü yuvarlandığını görünce gülenler vardı, c
sen de onlar gibi kelimeleri bir, bir mânada, bir öteki mânada kullanarak herkesi çelme ile yuvarlar, alay edersin. Bilki bu onlar için bir oyundan başka bir şey değildi. Lâkin herhalde bundan sonra işin ciddî tarafını bizzat kendileri sana göstereceklerdir ve bana ettikleri vaadi yerine getirmeleri için, onlara yolu göstermeyi ben üzerime alacağım. Bir insan erdem yoluna nasıl götürülür? Bunun üzerine bir ders vereceklerini vaadetmişlerdi[1]; ama önce seninle eğlenmeyi yerinde buldular. Haydi, Euthydemos, haydi, Dionysodoros, oyna- d
dığınız yeter artık, sonrasını söyleyin, bu çocuğa yol gösterin de erdeme nasıl bağlanılır, öğrensin.

Fakat daha önce bunu nasıl tasarladığımı ve hangi şekilde dinlemek arzusunda olduğumu size göstermek isterim. Bunu işten anla-

[1] Yk. bk. iki sofist erdemi herkesten iyi ve çabuk öğretmesini bildiklerini söyleyerek övündüler (273 d). Daha sonra bilgilerini göstermeye geldiklerini bildirdiler (274 b. επιδείξοντε). Bu iddialarını tekra rettiler 275 a.

mayan biri gibi[1] ve gülünç şekilde yapıyor görünürsem benimle alay etmeyiniz: karşınızda hazırlanmadan konuşmak cüretini bana verecek olan, bilginizi işletmeye can atmaklığımdır. Şu halde siz ve talebeleriniz, gülmeden
e beni dinlemeye razı olunuz ve sen, Aksiokhos'un oğlu, bana cevap ver.

"Biz insanların, hepimizin bahtiyar olmak istediğimiz doğru mudur[2]? Fakat bunu sormakla demin korktuğum gibi, gülünç olmuyor muyum[3]? Zira böyle sualler sormak abestir, değil mi? Kim bahtiyar olmak istemez ki?„ Klinias cevap verdi: "Herkes bunu ister.„ "Peki dedim, fakat hepiniz bahtiyar olmak istediğinize göre, bunun çaresi nedir? Bu, birçok iyi şeylere sahip olmakla mı olacak? Fakat bu da birincisinden daha çocukça
279 bir sual değil mi? Zira bunun böyle olduğu meydanda.„ Böyle olduğunu kabul etti. "Şimdi, arayalım, dünyada bizim için iyi olan şeyler hangileridir? Fakat bu sual de gayet kolay görünüyor ve buna kolayca cevap bulmak için

[1] Burada Sokrates her zamanki cahil rolüne bürünüyor.

[2] Sokrates ευ πραττειν'n mânası üzerinde oynayacaktır: *muvaffakıyet kazanmak bahtiyar olmak* (alışılmış mâna), ve *iyi yapmak gereği gibi hareket etmek.*

[3] Yk. bk. (278 d): «Bunu *gülünç* şekilde yapıyor görünürsem.»

keskin bir zekâya hiç de hacet yok, değil mi? İlk karşımıza çıkan zenginliğin iyi bir şey olduğunu bize söyleyecektir. Böyle değil mi?„ "Böyle söyleyecektir.„ dedi. "Sağlık güzellik[1] b ve vücutça başka başka üstünlükleri olmak için de aynı şey söylenebilir, değil mi?„ O da bu fikirdeydi. "İyi bir aileden olmak, iktidar, memleketinde kazanılan şöhret ve itibar da, hiç şüphe yok, iyi şeylerdir.„ Böyle olduğunu kabul etti. "Bundan başka ne gibi iyi şeyler kalıyor? Ölçü, adalet ve yiğitlik için ne demeli? Zeus hakkı için Klinias, bunları iyi şeyler saymakla mı, yoksa saymamakla mı doğru hareket etmiş olacağız, ne dersin? Belki de buna itiraz edenler olur. Sen ne fikirdesin?„ Klinias: "Bunlar iyi şeylerdir.„ dedi Peki de- c dim, ya bilgi, bu koroda onun yeri ne olacak? Onu da iyi şeyler arasına mı koyacağız? Ne dersin?„ "İyi şeyler arasına.„ Şimdi düşün bakalım, acaba mühim bir iyi şey unutuyor muyuz? Klinias: "Bana öyle geliyor ki hiçbirini unutmuyoruz.„ cevabını verdi. Ve ben, söylenenleri hatırlayarak, "Zeus hakkı için, hayır, dedim, iyi şeylerin en büyüğünü unutmuş olmak tehlikesi karşısındayız. "Han-

[1] Keos'lu Simonides'e veya Epikharmos'a ait olduğu söylenen bir sofra şarkısında, sıhhat iyi şeylerin birincisi, güzellik ikincisi, «hilesiz kazanılmış» servet üçüncüsü olarak övülmektedir. Bk. *Gorgias*, 451 e ve *Philebos*, 48 d.

d gisini söylemek istiyorsun?„ "Muvaffak olmayı, Klinias, herkes şöyle böyle bir insan bile, bunun iyi şeylerin en büyüğü olduğunu kabul eder.„ "Haklısın!„ dedi. Ve ben, bir defa daha fikir değiştirerek, ilâve ettim: "Bu misafirleri hem Aksiokhos'un oğlu, sen hem ben, az kalsın kendimize güldürecektik.„ "Bu da ne demek?„ Muvaffak olmayı deminki gruba koyduktan sonra, hemen aynı şeyden bahsetmeye başlıyorduk.„ "Ne demek istiyorsun?„ "Bir mesele üzerinde uzun uzun konuştuktan sonra, bunu yeniden ortaya atmak ve aynı şeyleri iki defa söylemek şüphesiz gülünçtür.„ "Bununla ne kastediyorsun?„ dedi. "Hâkimlik, dedim, elbette ki bir başarıdır;[1] bir çocuk bile bunu anar.„ Çok genç ve sâf olduğu için,
e söze şaştı kaldı. Ben de şaşkınlığını görünce: ona: "Bilmez misin ki, Klinias dedim, flavta çalmada en iyi başarı gösteren flavtacılardır? Kabul etti. "Ve harfleri yazmak ve okumakta grammatistlerdir, değil mi[2]?„ "Elbette!„ "Ve

[1] Σοφία (*hâkimlik* veya *bilgi*) nin iyi bir şey olduğu kabul edilmişti (279 c) Halbuki bu Kanuna göre *gayeye ulaşmak* (εὐτυχια) melekesini tazammun eder ve onunla aynı şey olur. Şu halde, iyi şeyler arasında, ευτυχια ya ayrı bir yer vermeye lüzum yoktur. Kelime burada istisnai mânasında kullanılmıştır (τό νὺ τυγκάνειν ιγός); umumiyetle ferdin dışında ve kadere bağlı olan *iyi talihi* gösterir (H. Bonintz, *Platonische Studien*, s. 96 not 4).

[2] Okul hocaları. Bk. 276 ve not.

sence denizin tehlikeleri karşısında, umumiyetle usta gemicilerden daha iyi muvaffak olanlar var mı?„ "Şüphesiz hayır.„ "Ya muharebede, tehlike ve tesadüfler karşısında, kimle beraber bulunmayı istersin, usta bir komutanla mı, yoksa bir beceriksizle mi?„ "Usta ile" Hasta olsan, yanında bilgili bir hekimin mi bulunmasını istersin, bilgisiz bir hekimin mi?" "Bilgili bir hekimin." "Acaba bu, diye devam ettim, bir bilgisiz yerine bir bilgiliyle daha iyi muvaffak olacağına inandığından 280
mıdır?" Böyle olduğunu söyledi. "O halde, her fırsatta insanları muvaffakıyete götüren hâkimliktir. Zira, belli ki, hâkimlik hiçbir vakit yanlış yola gidemez, belki zarurî olarak onun gereği gibi hareket etmesi ve gayeye ulaşması lâzımdır; yoksa bu, hâkimlik olmaktan çıkar."

Nihayet, nasıl olduğunu bilmiyorum, bütün konuştuklarımızın neticesinde şu noktada birleştik: hâkim olan kimsenin artık buna başarıyı katmaya ihtiyacı yoktur. Bu noktada birleştikten sonra, daha önce elde ettiğimiz neticelerin ne olacağını ona yeniden sordum. "Birçok iyi şeylerle, dedim, saadet ve muvaffakiyet elde edebileceğimizi kabul etmiştik[1]" Böyle olduğunu söyledi. "Öyleyse hiçbir işimi-

[1] Bk. 279 a. Bu söz, apaçık bir şey olarak münakaşasız kabul edilmişti.

ze yaramadıkları zaman mı, yoksa bize faydalı oldukları takdirde mi, sahip olduğumuz iyi şeyler bizi mesut eder?" "Bize faydalı oldukları takdirde." dedi. "onları kullanmadan, sadece onlara sahip olmakla kalsaydık, bize faydalı olurlar mıydı? Meselâ işte yiyecekler: bi-
c zim pek çok yiyeceğimiz bulunsaydı da, yemese idik veya içeceğimiz olsaydı da içmese idik, bunların bize bir faydası olur muydu?" "Şüphesiz hayır!" dedi. "Ve bütün işçiler, her birinin işi için lüzumlu olan her şeyi tedarik etmiş olsalar, fakat bunları kullanmasalardı, işçinin sahip olması gereken her şeye sahiptirler diye, bunları elde ettikleri için muvaffak olacaklar mıydı? Meselâ bir dülger, lüzumlu bütün âletleri ve tahtayı edarik etmiş olsa, fakat bir şey yapmasa, elde ettiği bu şeylerden bir
d kazanç alabilecek midir?„ "Asla!„ dedi. "Ya bir kimse, zengin olduktan ve biraz önce bahsettiğimiz bütün iyi şeyleri elde ettikten sonra, bunları kullanmazsa, bu iyi şeyleri elde etmekle mesut olacak mıdır?„ "Şüphesiz hayır, Sokrates.„ "O halde öyle görünüyor ki, dedim, mesut olmak için bu türlü iyi şeylere yalnız sahip olmak değil, fakat onları kullanmak da gerektir, yoksa bunlara sahip olmanın hiçbir faydası yoktur.„ "Doğru söylüyorsun.„ "Öyleyse, Klinias, mesut olmak için, bu iyi şeylere sahip olmak ve onları kullanmak kâfi
e midir?„ "Kâfidir.„ "İyi kullanılırsa mı, kötü

kullanılırsa mı?„ İyi kullanılırsa.„ "Haklısın diye cevap verdim. Zira, bence herhangi bir şeyi kötü kullanmak onu kullanmamaktan daha zararlıdır biri kötüdür, halbuki öteki ne kötü ne iyidir; böyle düşünmüyor muyuz?„ "Böyle düşünüyoruz.„ dedi. "Peki, tahtanın işlenme- 281
sinde ve kullanmasında, bunun iyi kullanılmasını temin eden, dülgerin bilgisinden başka bir şey midir?„ "Şüphesiz hayır!" dedi. "Fakat gene ev eşyasının iyi işlenmesini temin eden de şüphesiz bilgidir[1].„ "Doğru!„ dedi. "Başlangıçta bahsettiğimiz iyi şeylerin, dedim, servetin, sıhhatin ve güzelliğin kullanılmasında, bütün bu türlü şeylerin doğru kullanılmasını b
sağlayan, bunun nasıl yapılacağını gösteren de bilgi midir, yoksa başka bir şey midir?„ "Bir bilgidir.„ dedi. "Böylece, her şeyi elde etmede ve kullanmada bilgi galiba, yalnız başarıyı değil, fakat iyi kullanmayı da öğretir.„ "Böyledir.„ dedi. "Zeus hakkı için, dedim, akıl ve bilgelik bulunmaksızın, başka iyi şeylerin bir faydası var mı? Bir kimse, aklını kullanmadan birçok şeylere sahip olmakta ve birçok şeyler yapmakta fayda görür mü? Aza kanaat c

[1] Krş. *Khakmides*, 172 a — d, ve *Menon* 97 b v. d.

etse daha iyi etmez mi? Şunu düşün: az iş görmekle, az yanılacağını, az yanılmakla az muvaffakiyetsizliğe[1] uğrayacağını ve az muvaffakiyetsizliklerle az bahtsız olacağını söylemek doğru olmaz mı?, "Elbette!„ dedi. "Peki, ne zaman en az iş görülür? Fakirken mi, zenginken mi?„ "Fakirken.„ dedi. "Zayıfken mi, kuvvetliyken mi?„ "Zayıfken.„ "İtibarlıyken mi, itibarsızken mi?„ "İtibarsızken.„ "Yiğit ve ölçülüyken mi[2], az iş görülür, yoksa korkakken mi?„ "Korkakken.„ "Gene böylece çalışırken mi; çalışmazken mi?„ "Çalışmazken.„ dedi. "Hızlı olmaktan ziyade ağırken mi, keskin göz kulaktan ziyade zayıf göz kulakla mı?„ "Bütün bu noktalar üzerinde an-
d laştık„ "Kısaca Klinias, dedim, başlangıçta kabul ettiğimiz iyi şeylerin hepsi için, mesele, galiba bunların yalnız başlarına nasıl iyi şeyler olduklarını bilmek değildir; işin doğrusu şöyle olacak: bilgisiz kullanıldılar mı bunlar zıtlarından daha beter bir kötülük oluveriyor-

[1] Sokrates'in muhakemesinde bir nevi sofizm vardır. Κακῶς πραττειν çift mânada *kötü yapmak* ve *muvaffak olmamak* mânalarına alınmıştır (Krş. 278 e ve not)

[2] Badham Gıffordda bu noktada ona uymuştur, καί σώφρον'u atıyor; gerçekten bu beklenmedik bir şeydir, zira birbirine karşılık olarak konulan cesaret ve korkaklıktır. Fakat *Gorgias* (507 b) σωφροσυγε nin ανδρεια ye tazammun ettiğini göstermiştir.

lar, kötü kılavuzlarına ne kadar fazla uyabilirlerse, o kadar kötü oluyorlar; akıl ve bilgiyle kullanılınca, değerleri artıyor; fakat, yalnız başlarına, ne berikilerin, ne ötekilerin hiçbir kıymeti yoktur. Her şey, söylediklerinin e
doğru olduğunu gösteriyor. Şu halde konuşmamızdan ne netice çıkıyor? Bu dünyada, iyi veya kötü hiçbir şey yoktur; yalnız o iki şey müstesna: iyi bir şey olan bilgelik ve kötü şey olan bilgesizlik, değil mi?„ "Böyledir„ dedi.

"Peki, dedim, şimdi kalanını inceleyelim. 282
Mademki, hepimiz saadete erişmek istiyoruz ve mademki, gördüğümüz gibi, bu, bir şeyi kullanmakla ve doğru olarak kullanmakla oluyor; mademki, diğer taraftan, doğruluğu ve muvaffakıyeti veren bilgidir, o halde, öyle görünüyor ki her insan bütün vasıtalara başvurarak kabil olduğu kadar bilgili olmak yoluna girmelidir, değil mi?„ "Evet.„ dedi. "Bilgeliklerini bize da aşılamalarını rica ederek ve yalvararak bir babadan, vasilerden ve dost- b
lardan, — hususiyle bize âşık olduklarını söyleyenlerden, — yabancılardan ve yurttaşlardan, para, mal, mülkten önce alınması gereken şeyin şüphesiz bu olduğunu aklına koymak, işte, Klinias, bu hiç de utanılacak bir şey değildir; bilgili olmak arzusu ile şerefli herhangi bir işi görmeye hazır bir halde, bir âşığın ve ilk karşımıza çıkan bir kimsenin bu

maksatla hizmetkârı ve kölesi olmakta yakışık almayacak hiçbir şey yoktur. Sen de, dedim, böyle düşünmüyor musun?„ "Tamamıyla haklı olduğunu sanıyorum.„ cevabını verdi. "Evet, Klinias, dedim, bilgeliğin öğretilen bir şey olması [1] ve insanlarda tesadüf neticesi bulunmaması şartıyla. Zira bu henüz incelemediğimiz ve senin ve benim, henüz üzerinde birleşmediğimiz bir noktadır.„ "Fakat bana kalırsa, Sokrates, dedi, bu öğretilen bir şeydir„ Bu cevaptan memnun, yeniden söze başladım: "Hakkın var, insanların en iyisi, bilgeliğin öğretilip öğretilemeyeceğini incelemek üzere bu noktada uzun bir araştırmadan beni kurtarmakla iyi ettin. Peki, mademki sana göre
d bu öğretilebilir ve hakikatta yalnız o, insana saadet ve muvaffakiyet bilgeliği [2] elde etmeye çalışmanın zarurî olduğunu teslim etmeyecek misin, kendin de bunu yapmak niyetinde değil misin?„ "Elbette, Sokrates dedi, imkân ölçüsünde bunu yapmak istiyorum.„

---

[1] Erdemin öğretilip öğretilemiyeceğini bilmek meselesi evvelce başka yerde incelenmiş ve öğretileceği neticesine varılmıştır. *Protagoras* ta Sokrates faziletin ilim olduğunu, binaenaleyh öğretilebileceğini gösteriyor. Meselâ *Menun*'da yeniden münakaşa edilmiştir.

[2] Φιλοσοφεῖν (*bilgiyi elde etmeye çalışmak*) in gerçek mânası burada iyice meydana konmuştur (krş. 275 a ve not).

Onun bu sözlerini işitmek hoşuma gitti: "Dionysodorus, Euthydemos, dedim, istediğim erdem aşılayıcı sözlerin ne türlü olduğunu size bir misal ile gösterdim. Benimki belki bir acemi[1] işidir, yorucu ve uzundur. İkinizden birini seçin, o bunu ustalıkla inceleyerek, aynı konu üzerinde bize bir ders[2] versin. Buna e
razı olmalısınız, kaldığım yerden devam ediniz: bu çocuğa herhangi bir bilgiyi elde etmesi lâzım gelip gelmediğini, yahut mesut ve iyi insan olarak yaşaması için edinmesi gereken bir bilgi olup olmadığını ve bu bilginin ne olduğunu gösterin. Başlarken söylediğim gibi[3], bu gördüğümüz delikanlının bilge ve namuslu olmasının bizim için büyük ehemmiyeti vardır.„

İşte ben bunları söyledim, Kriton. Bun- 283
dan sonra olacak şeyleri ise son derece dikkatle bekliyordum[4]; konuşmaya nasıl girişe-

[1] Daha Klinias'la konuşmasına başlamadan önce Sokrates bundan dolayı özür dilemişti (bk. 278 e, ἰδιωτικῶς) Bu alçak gönüllülüğün, Sokratik *istihza*'nın bir şeklinden başka bir şey olmadığını söylemeye hacet yoktur. Sokrates'in diyalektiği hemen maksada erişmek iddiasında değildir, aksine o, adım adım ilerler ve yavaş ilerleme, metodunun ayrılmaz bir parçasıdır.

[2] Ἐπιδεικνύναι (veya ἐπιδείκνυσθαι) in öze mânası hakkında, krş. 274 d ve not.

[3] Bk. 275 a.

[4] Krş. 272 d.

cekler ve bizim delikanlıyı bilgi ve erdem yolunda çalışmaya teşvik için nereden işe başlıyacaklar, işte bunları gözetliyordum. İlk söze
b başlayan büyüğü, Dinoysodoros oldu; biz hepimiz, hemen olağanüstü şeyler işiteceğimizi bekleyerek, gözlerimizi ona çevirmiştik. İşte tam beklediğimizle karşılaştık: bu adamın söylemeye başladığı nutuk, Kriton, fevkalâde idi. Bunu dinleyerek, erdeme dair öğüt vermek için nasıl tertip edildiğini görmen zahmete değer.

"Söyleyiniz bana, dedi, bu delikanlıyı bilge görmekte sabırsız olduğumuzu iddia eden Sokrates ve sizler, bunu söylerken şaka mı ediyorsunuz, yoksa böyle olmasını gerçekten istiyor ve ciddî mi konuşuyorsunuz?„

Bunun üzerine, daha önce[1] delikanlı ile konuşmaya onları teşvik ettiğimiz vakit, bunu
c bir şaka sanmış oldukları ve ciddî konuşacak yerde, bir şaka ile buna cevap vermiş oldukları hatırıma geldi. Bunu düşünerek, daha çok cesaretlendim, son derece ciddî olduğumuzu cevap olarak söyledim.

O zaman Dionysodoros: "İyi düşün, Sokrates, dedi, şimdi söylediğinden dönmeyesin.„ "Düşüneceğim kadar düşündüm, cevabını verdim; hiçbir vakit sözümden döneceğimden
d korkmayın.„ "Peki, diye devam etti, onu bilge

[1] Bk. 275 b.

görmek istediğinizi söylüyorsunuz?„ "Evet öyle.„ "Ve şimdi, dedi, Klinias bilge midir?„ değil midir? "Kendisine bakılırsa, henüz değil; ama övünmek âdetinde de değildir[2]„ "Fakat siz, dedi, onu bilge görmek istiyorsunuz, bilgisiz değil!„ "Evet„ dedik. "Böylece, olmadığı şeyi olmasını ve artık şimdi olduğu şeyi olmamasını istiyorsunuz.„ Bu sözler üzerine, zihnimin karıştığını hissettim ve sözüne devam ettiği vakit de hâlâ bu halde idim: "Mademki, dedi, artık şimdi olduğu şeyi olmamasını istiyorsunuz, açıkça ölümünü istiyorsunuz[1]. Sevgililerin yok olmasını her şeyin üstünde sayan bu türlü dostlar ve âşıklar, gerçekten değerli olsalar gerek!„

Bu sözler üzerine, Ktesippos, sevgilisi e adına isyan etti "Thiurion'lu yabancı, diye haykırdı, onun yok olmasını istediğimi söylemekle, yalnız ağıza alınmasını küfür saydığım bir yalanı bana ve diğerlerine karşı ağzından

[2] Sokrates mesele hakkında şahsen hüküm vermiyor, ancak Klinias'ın kanaatini ön esürüyor. Fakat delikanlının şimdiden σοφος olabileceğini anlatmak istiyor. Bununla beraber sofistlere yaptığı (275 a) ve konuşmanın sonunda tekrarladığı davet (280 d), Klinias'ın henüz bilgiyi araştırmaya teşvik edilmek ihtiyacında olduğunu farz etmektedir.

[1] Sofizm, δς u önce οἷος mânasını almak, sonra ona her zamanki mânasını vermekten ibarettir. *Keyfiyeti obje* nin kendisi ile ve objenin varlığı ile karıştırmak.

çıkarmaya cesaret ettiğin için, çok kaba düşmese. "Tanrı belânı versin! diyecektim.„

"Nasıl, Ktesippos, diye Euthydemos cevap verdi, sana göre yalan söylemek kabil mi?„ Aklımı kaybetmemişsem, evet Zeus hakkı için!„ dedi. "Sözü edilen şey söylenilince mi yalan olur, yoksa söylenmeden mi?„ "Söylenilince.„ "Söylenilince olan bir şey, konu-
284 şulan şeyin kendisi, söylenir değil mi?„ "Şüphesiz, diye Ktesippos cevap verdi.„ Fakat söylenen bu şey, diğerlerinden ayrı olan şeylere de dâhildir.„ "Elbette.„ "Bunu söyleyen, diye devam etti, o halde olanı söylüyor?„ "Evet„ "Fakat olanı ve olan şeyleri söylemek, hakikatı söylemektir[2]; böyle ise, olanı söylüyorsa, Dionysodoros hakikatı söylüyor ve sana ağzından hiçbir yalan çıkarmamıştır.„

b "Evet, diye Ktesippos cevap verdi, fakat böyle konuşan, Euthydemos, olanı söylemez.„

O zaman Euthydemos: "Olmayan şeylerin, dedi, asla varlığı yoktur, doğru değil mi? "Asla varlığı yoktur.„ "O halde olmayan şeyler hiçbir yerde değildir?„ "Hiçbir yerde.„ "Şu halde onlara tesir etmenin çaresi var mı (olmayan şeylere karşı) ,öyle ki, bir kimse, kim olursa olsun, hiçbir yerde olmayan meydana

[2] Burada çift mâna τόδε üzerinde oluyor. Sözün realitesi söylenen şeyin realitesi yerine anlaşılmıştır.

getirsin?„ "Ben bu fikirde değilim.„ dedi Ktesippos. "Hatipler halkın karşısında söz söyledikleri vakit, tesir etmezler mi?„ "Hiç şüphe c
yok, tesir ederler.„ dedi. "Şu halde tesir ediyorlarsa, aynı zamanda meydana getiriyorlar?„ "Evet.„ "Öyleyse konuşmak, hem tesir etmek, hem meydana getirmektir?„ "Evet.„ dedi. "Böyle ise diye öteki devam etti, hiç kimse olmayanı söyleyemez; yoksa bu takdirde bir şey meydana getirmiş olur. Halbuki olmayanı hiç kimsenin meydana getiremeyeceğini kabul ettin ; bundan sence, hiç kimsenin yalan söylemediği ve Dionysodoros konuştuğu vakit, hakikatı ve gerçeği söylediği neticesi çıkar.[1]„

"Evet, Zeus hakkı için, Euthydemos, diye Ktesippos cevap verdi, fakat olan olduğu gibi değil, muayyen bir şekilde söyler.„

"Bundan ne kastediyorsun, Ktesippos? diyerek Dionysodoros söze devam etti. Olanı d

[1] Euthydemos'un istidlâli: konuşmak tesir etmektir. (Πραττειυ) ve tesir etmek yapmak (veya meydana getirmek, Ποιειυ) dir. O halde konuşmak, meydana getirmektir. Halbuki olmayan şeye tesir edilmez; şu halde o yapılmaz (veya meydana getirilmez) ve binaenaleyh söylenmez; başka bir deyişle, yalnız konuşmak (Ψευδεσθαι) imkânsızdır. Sofizmin nerede olduğu görülüyor. Konuşulduğu vakit, bir şeyin *ifadesi* meydana getirilir, fakat bundan, bizzat o şeyin meydana getirildiği neticesini çıkarmak doğru değildir.

olduğu gibi söyleyen kimseler de var mı?„ Şüphesiz var, namuslu insanlar ve doğruyu söyleyenler.„ Öteki, "Bakalım, dedi, iyi şey iyi, kötü şey kötü değil midir?„ "Evet.„ dedi. "Ve namuslu kimselerin olan şeyleri olduğu gibi söylediklerini kabul eder misin?„ "Ederim.„ Öyleyse, Ktesippos, ilan şeyleri olduğu gibi söylerlerse, namuslu kimseler kötü şeyler hak-
e kında kötü söylerler[1]„ "Evet, Zeus hakkı için çok doğru; herhalde namussuz kimseler hakkında kötü söylerler ve sen, bana inanırsan, iyi kimselerin senin hakkında kötü söylememeleri için, kötü kimselerden olmamaya dikkat etmelisin. Zira şunu bil ki, namuslu kimseler namussuzlar hakkında fena söylerler.„ "Ve büyükler hakkında Euthydemos dedi, büyüklükle ve hararetlilerden hararetlenerek konuşurlar?„ "Ktesippos, tabiî, dedi; soğuk konuşmalardan[1], herhalde, soğukça konuşurlar, onların konuşmalarının da soğuk olduğunu söylerler.„ Dionysodoros, "Hakaret ediyorum, Ktesippos, dedi, hakaret ediyorsun.„ "İnan

[1] Dionysodoros κακῶς λέγειν (*hakkında kötülük söylemek*, Ktesippos bunu böyle anlıyor) in mânası üzerinde oynuyor; bu sözü: *hakkında yanlış konuşmak* mânasına alıyor.

[1] θερμούς sıratına karşılık olarak söylediği ψυχρούς (*soğuk, tatsız*) hakaret sıfatı, Ktesippos tarafından iki sofiste tevcih edilmiştir. Dionysodoros bunda aldanmıyor.

ki hayır, Dionysodoros, diye öteki cevap verdi, zira sana dostluğum var. Fakat sana arkadaşça tavsiyede bulunuyorum ve en çok değer verdiğim kimselerin yok olduğunu görmek istediğimi yüzüme karşı o kadar kabalıkla söylemekten her zaman için seni vazgeçirmeye çalışıyorum.„ 285

Ben onların birbirlerine çok kızmış olduklarına hükmederek, Ktesippos'la şaka etmeye başladım: Ktesippos, dedim, fikrimce misafirler ne söylerlerse, böyle bir lûtufta bulundukları vakit, bir kelime[1] üzerinde durup münakaşa etmeden, onu kabul etmek gerektir. İnsanları, kusurlu ve akılsız bir durumdan erdemli ve akıllı bir hale getirecek şekilde yok etmesini biliyorlarsa, bunun çaresini b
ister her ikisi bizzat bulmuş olsunlar, bir kötüyü namuslu adam olarak yeniden diriltmek üzere öldürmeye elverişli bir ortadan kaldırma ve yok etmenin sırrını, ister başkasından öğrenmiş olsunlar, eğer bunu biliyorlarsa - ve şüphesiz biliyorlar - herhalde insanları kusurlu iken erdemli kılacak sanata, bu yeni bulunmuş sanata sahip olduklarını iddia ediyorlardı; bu müsaadeyi kendilerine verelim: bu genci, fazla olarak hepimizi de öldürsünler ve akıllı insan haline getirsinler. Fakat siz,

[1] Dionysodoros'un kullandığı ἐξολωλέυαττ (283 d) kelimesi. Krş. 285 a.

gençler, korkuyorsunuz, deneme, bir Karia'lı[1]
c üzerinde yapılır gibi, benim üzerimde yapılsın! Yaşlı olan ben, bunun tehlikesini göze almaya hazırım. Kendimi Kolkhis'li Medeia'ya[2] teslim eder gibi, işte burada bulunan Dionysodoros'a teslim ediyorum. Beni öldürsün, isterse, ateşte pişirsin; olmazsa, beni erdemli kılsın da istediği gibi hareket etsin!„

Bunun üzerine Ktesippos: "Ben de, Sokrates, dedi, yabancılara kendimi teslim etmeye hazırım, derimi şimdi yüzdüklerinden daha çok yüzmek isteseler bile; şu şartla ki
d derim, sonunda, Mansyas'ınki gibi tulum haline değil[3], erdem haline gelsin. Hakikatta şu gördüğümüz Dionysdoros kendisine kızdığımı sanıyor; halbuki ben kızmıyorum; bana karşı haksız olduğunu sandığım noktalarda onun söylediklerinin aksini söylüyorum. Öyleyse sen de, iyi Dionysodoros, aksini söylemeye

---

[1] Değersiz bir insan üzerinde yapılır gibi. Atalar sözü; krş. *Lakhes*, 187 b.

[2] Medeia, gençliğe kavuşturacağını vaat ederek, babalarının vücudunu parçalamaya Pelits'ın kızlarını ikna etmişti. Fakat onu yeniden hayata çağıracak büyülü sözleri söylemedi. Bu konuyu Euripides, *Peliades* adlı piyesinde ele almıştır 455)

[3] Silen Marsyas, flavtadaki ustalığına güvenerek kitharodos (kithara çalarak söyleyen) Apollon'a meydan okumayı göze aldı. Tanrı onu diri diri yüzdü ve derisinden, Frygia'da Kelainai meydanında asılı görülen bir tulum yaptı.

hakaret adını vermeye kalkışma; zira hakaret başka şeydir.„ e

O vakit Dionysodoros: "Ktesippos aksini söylemek denen bir şeyin var olduğunu mu söylemek istiyorsun?„ dedi.

"Elbette, ve böyle olduğuna iyice eminim. Yoksa sen, Dionysodoros, aksini söylemenin mümkün olduğuna inanmıyor musun?„

"Bununla beraber sen birinin bir başkasının söylediğinin aksini söylediğini duyduğunu ispat edemezsin.„

"Doğru söylüyorsun; fakat şu anda Ktesippos'un Dionysodoros'un aksini söylediğini duyduğumu sana ispat ediyorum.„

Bunun sebebini söyleyebilir misin?„

Öteki, "Bakalım, dedi, her şeyden bahsetmenin bir şekli var mıdır?„ "Elbette!„ "Ol- 286
duğu gibi mi, yoksa olmadığı gibi mi?„ "Olduğu gibi.„ "Gerçekten, Ktesippos, dedi, eğer hatırında ise, hiç kimsenin bir şeyden olmadığı gibi bahsetmediğini demin[1] ispat ettik; gördük ki kime asla olmayanı söylemez.„ "Ne ehemmiyeti var? diye Ktesippos cevap verdi; sen ve ben, birbirimiizn aksini söylemekten geri kalıyor muyuz?„ "Her ikimiz de, diyerek öteki devam etti, aynı şeyden bahsedersek mi birbirimizin aksini söylemiş oluruz? Böylece

[1] 284 c ye işaret: «Hiç kimse olmayanı söylemez.»

aynı şeyleri söyleriz değil mi?„ Ktesippos bunu kabul etti. "Fakat ne sen, ne ben bu şeyden bahsetmediğimiz vakit, birbirimizin aksini söylememiz kabil midir? Bu halde hiçbirimizin bunun hakkında en ufak bir şey bile söylemediği doğru değil mi?„ Bunu da kabul
b etti. "Fakat ben bu şeyden bahsettiğim ve sen, bir başka şey hakkında başka sözler söylediğin vakit mi birbirimizn aksinî sölemîş olacağız? Ben o şeyden bahsediyorum sen onun hakkında hiçbir şey söylemiyorsun, böyle değil mi? Halbuki, konuşmadan, konuşmanın aksini söyletmek nasıl kabil olur?„

Bunun üzerine, Ktesippos sustu; fakat ben, bu sözler karşısında şaşaladım: "Ne demek istiyorsun, Dionysodoros? diye sordum. Doğrusu işte birçok kimselerden birçok kere
c ve daima hayretle dinlediğim bir iddia Protagoras'ın okulu ve ondan önce gelenler de[1] bunu pek kullanırlardı; benim için bu daima hayret verici bir şey olmuştur ; bu bana hem

[1] Protagoras: «İnsan her şeyin ölçüsüdür» diyordu. Bundan, kabul edilen bakıma göre, her ferdi kanaatin aynı derecede doğru ve yanlış olduğu neticesi çıkıyordu ki, bu aksini söylemeyi imkânsız kılar (*Theaitetos,* 151 e - 155 c; 171 Hc). - «Önce gelenler de» galiba Parmenides'i kastediyor. O, yokluk var olmadığından, yanlış da var olamaz, çünkü tanıma göre varlığı olmayanı var etmiş oldu diye iddia ediyordu (bk. *Sofistes*)

başkalarını, hem kendi kendini yıkan bir şey gibi görünüyor. Fakat, öyle sanıyorum ki, bu hususta bana doğrusunu herkesten iyi sen öğreteceksin. Yanlış söylemek imkânsızdır, değil mi? Sözlerinin mânası budur, doğru değil mi? Ve bir şey söylenirse, zarurî olarak ya doğru söylemek veya hiçbir şey söylememek d lâzımdır?„

Bunu kabul etti.

"Yanlış söylemek imkânsızsa, yanlış düşünmek mümkün olur mu?„

"O da olmaz.„ dedi.

"O halde dedim, yanlış kanaat da yoktur.„

"Yoktur.„

"Ne de bilgisizlik ve bilgisiz kimseler; zira, e bilgisizlik mümkün olsaydı, şeyler hakkında yanılmak bilgisizlik olmayacak mıydı?„

"Elbette!„ dedi.

"Fakat bu olamaz.„ dedim.

Bu fikri kabul etti.

"Lâf olsun diye mi, paradoks zevki için mi, Dionysodoros, böyle konuşuyorsun, yoksa 287 bilgisiz insan bulunmadığına gerçekten inanıyor musun?„

"Aksini ispat etmek sana düşer.„ dedi.

'Fakat, iddia ettiğin gibi, hiç kimse yanılmazsa, çürütme mümkün müdür?,,

Euthydemos, "Mümkün değildir.,, dedi.

"O halde, dedim, demin Dionysodoros benden bunu istemiyordu?,,

"Olmayan bir şey nasıl istenir? Sen olmayanı ister misin?,,

"Şöyle ki, Eutlıydemos, dedim, bu incelikleri ve güzel şeyleri pek iyi anlamıyorum, çünkü kafam biraz kalın. Belki de şimdi pek bayağı bir şey soracağım ama, kusuruma bakma. Biraz şuna dikkat et: yalan söylemek, yanlış düşünmek ve bilgisizlik gerçekten imkânsızsa, iş görüldüğü vakit bir hataya düşmek de mümkün değildir [1]. Zira iş görürken yapılan şeyde de yanılmamaz. Bu fikirde değil misiniz?,,

"Elbette.,, dedi.

İşte şimdi, dedim, bahsettiğim bayağı
b sual. Ne hareketlerimizde, ne sözlerimizde, ne düşüncelerimizle hata işlemiyorsak, Zeus hakkı için, gerçekten böyle ise, sizler neye öğretmeye geldiniz? Biraz önce [2] kendinizi, öğrenmek isteyecek kimseyi, erdemi aşılamakta en usta adamlar gibi göstermiyor muydunuz?,,

---

[1] Sofistler yalnız konuşmanın imkânsız olduğunu söylediler (286 c d). Ve daha yukarıda konuşmanın tesir etmek olduğunu söylediler (284 b v. d.)

[2] Krş. 273 d.

Sokrates, söze başlayarak. "Demek ki Dionysodoros, dedi, sen bu kadar eski şeyleri tekrarlarsın ha? İlk söylediklerimiz[3] şimdi hatırıma geliyor; geçen sene söylemiş olduğumu da[4] galiba bugün hatırlayacaksın; şimdi söylenenlere ise aldırdığın yok!„

"Çünkü, diye cevap verdim, bunlar son c derece güç şeyler, bu da pek tabiî, zira bunları bilginler söylüyor. İşte bilhassa sonuncusu: sözlerinden bir şey çıkarmak son derece güç. "Bunlara hiç aldırmadığımı„ söylemekle, Dionysodoros, neyi kastediyorsun? Şüphesiz, bunu çürütemediğimi, değil mi? Söyle bakalım„ söylenilen sözlere aldırmadığım cümlesinin başka hangi mânası olabilir?„

"Pek güç olan, dedi, senin kendi sözlerinden bir şey çıkarmaktır. Sen hele bana cevap ver.„

"Sen cevap vermeden mi, Dionysodoros?„ dedim.

"Cevap vermiyor musun?„ dedi.

"Bu doğru olur mu?„

"Şüphesiz, doğru olur", dedi.

---

[3] Dionysodoros biraz önce Sokrates'in hatırlattığı (287 a sofistlerin erdemi herkesten iyi öğrettikleri (273 d) sözüne telmih ediyor.

[4] Krş. 273 e Sokrates son gelişlerinde iki sofistin mücadele etmek iddiasında bulunduklarını hatırlatmıştı. Bu, geçen veya evvelki sene olmuştu (272 b).

Niçin? diye sordum. Şüphesiz, münakaaş
d işinde noksansız bir hünerle karşımıza çıktığın ve cevap verilecek zamanı bildiğin için, değil mi? Meselâ, şu anda, hiç de cevap vermeye yanaşmıyorsun, çünkü böyle yapmak lâzım geldiğini biliyorsun?„

"Cevap verecek yerde, gevezelik ediyorsun, dedi. Haydi, dostum, mademki bilgimi de kabul ediyorsun, beni dinle ve cevap ver!„

"Peki, dedim, baş eğmek lâzım; öyle görünüyor ki, bunu yapmaya mecburum, çünkü senin hükmün geçiyor. Sor bakalım„

"Canlı oldukları için mi anlaması olan varlıkların anlamı[1] vardır, yoksa, bu, cansızlar için de söylenebilir mi?„

e "Böyle olanlar canlı varlıklardır.„

"Canlı bir cümle bilir misin?„ dedi.

"Hayır, Zeus hakkı için! ben bilmiyorum.„

"Öyleyse niçin demin cümlenin anlamının ne olduğunu soruyordun?„

"Ne yapalım? dedim, yanılmışım: kabahat bu kalın kafamda. Fakat, acaba yanıl-

[1] Dionysodoros τοξεύν kelimesinin çift anlamı üzerinde oynayacaktır: *anlamak* (veya *tasarlamak*) — ve anlamı olmak — [Bu kelime oyunu dilimize pek uymuyor.] Bunu biraz zorlayarak anlaması ve anlam sözleriyle vermeye çalıştık (*Çeviren*).

dım mı, cümlelerin bir anlamı olduğunu söylemekte haklı değil miydim? Sen ne dersin? Yanıldım mı yoksa yanılmadım mı? Hata etmediysem, bütün bilginle beraber, sen de sözlerimi çürütemiyeceksin ve söylediklerim hiç işine yaramıyacak; hata etmişsem, bu halde de, kimsenin yanılmayacağını söylemekte haksızsın. Hem bu düşüncem, geçen yılki sözlerin için değildir. Fakat, diye devam ettim, Dionysodoros ve Euthydemos, işte bir 288
düşünce zinciri ki yerinde sayıyor ve evvelce olduğu gibi bugün de, hasmı yere serdikten sonra kendi de yıkılıyor gibi. Bu âkıbetin önüne geçmenin çaresini, sizin sanatınız bile, münakaşanın sağlamlığı bakımından tamamiyle hayranlığa değer olmakla beraber, henüz keşfetmiş görünmüyor.„

Bunun üzerine Ktesippos: "Söylediğiniz sözler ne harikulâde sözler, dedi, Thourion'lu veya Khioş'lu[1], yahut hangisi ile çağırılmak b
hoşunuza gidiyorsa o yerli ve o adlı kimseler! Saçmalamışsınız, bu umurumuzda değil.„

Ben, birbirlerine sövmeye başlayacaklarından korkarak, Ktesippos'u yatıştırmaya koyuldum: "Ktesippos, dedim, demin Klinias'a

[1] Bu iki adlandırma, gerçekten, sofistlerin her ikisine de uygundur (271 c) Ktesippos, tanrılar için söylenen sakınma formülünü kullanarak, alaylı bir şekilde onlara hitabediyor (krş. *Kratylos* 400 e).

söylediğimi[2] sana tekrarlıyorum: bu misafirlerin bilgilerinin harikulâde olduğunu, fakat ciddî olarak bize bir ders vermek istemediklerini anlamıyorsun. Mısırlı sofist Proteus[3] gibi, birtakım hokkabazlarla bizi eğlendiriyorlar. Biz de Menelaos gibi davranalım: ciddî
c taraflarıyla bize kendilerini göstermedikçe, bu iki adamı bırakmayalım! Ciddî konuşmaya başladıkları vakit, marifetlerinden bazı harikulâde şeyleri bize göstereceklerini sanıyorum. Şu halde, teşvik ederek, yalvararak[4], kendilerini bize açmalarını onlardan isteyelim. Bana gelince, ne şekil altında bana görünmelerini istediğimi göstermek için, onlara bizzat kılavuzluk etmeyi şimdi de[5] faydalı buluyorum. Daha yukarda kaldığım noktadan başlayaca-
d ğım[1]; bize katılmaları için, sonrasını elimden geldiği kadar onlara anlatmaya çalışacağım, ta ki bana acısınlar, dikkatli ve ciddî oluşumdan merhamete gelerek, onlar da ciddî olsunlar.„

"Klinias, dedim, o zaman nerde kaldığımızı bana hatırlatmak sana düşüyor. Yanılmıyorsam, aşağı yukarı şu noktaya gelmiştik:

---

[2] 277 d ye telmih.

[3] *Odysseia*, IV. 454 v. d Krş. *İon*, 541 e ve not.

[4] Krş. 273 e.

[5] Krş. 278 c: Sokrates'ın Klinias'la konuşmasının sonu.

[1] Doğru; krş. 282 d.

sonunda, bilgiyi elde etmeye çalışmak gerektiğini kabul etmiştik, değil mi?„ "Evet.„ dedi. e
"Halbuki bilgi aramak, bir bilimin elde edilmesidir; doğru değil mi?„ dedim. "Evet„ dedi. "Elde edilmesi bizim için gereken bilim hangisi olabilir? Mutlak bir şekilde, bize faydalı olanı, değil mi?„ "Elbette öyle.„ dedi. "Altının en çok nerede gömülü bulunduğunu ayırt edebilmenin bizim için acaba bir faydası olacak mıdır?„ "Belki.„ dedi. "Fakat, diye devam ettim. hattâ üzüntüsüz ve toprağı kazmadan, dünyanın bütün altınına sahip olmanın bize hiçbir faydası olamıyacağını daha önce tamamiyle ispat etmiştik [2]. Kayaları altına çe- 289
virebilsek bile, bu bilimin hiçbir değeri olmayacaktır; zira altından faydalanmasını bilmezsek, yalnız başına - biliyoruz ki - onun hiçbir faydası olmayacak. Bunu hatırlamıyor musun?„ "Çok iyi hatırlıyorum.„ dedi. "Öteki bilimler de, galiba böyle. Ne maliyecinin biliminden, ne hekimlikten, ne yalnız meydana getirmesini bilen, fakat meydana getirdiğinden faydalanamıyan başka hiçbirinden bir fayda elde edilmez. Doğ-u değil mi?„ Kabul etti.

"Ölmezlikten faydalanmasını bilmeden, b
ölmezliği verebilecek bir bilim bulunsa bile, önce vardığımız neticelere bakacak olursak, bunun da hiçbir faydası yoktur.„ Bütün bu

[2] 280 diye telmih.

noktalar üzerinde birleştik. "Şu halde, dedim, güzel çocuğum, hem meydana getirmek, hem meydana getirdiğini kullanmasını bilmek yetisini birleştirecek olan bir bîlîme ihtiyacımız var.„ "Besbelli.„ dedi. "O halde, öyle görünüyor ki, lyra yapmakta usta olanların, böyle bir bilimi elde ettikleri söylenemez. Zira, bu
c alanda, meydana getirme sanatı başka, kullanma sanatı başkadır; aynı şeye ait olmakla beraber, bunlar birbirinden farklıdırlar; gerçekten, lyra yapmak sanatı ile onu çalmak sanatı, birbirinden pek farklı şeylerdir. Doğru değil mi?„ Kabul etti. "Flavta yapmak sanatı da böyledir, belli ki o da işimize yaramaz; zira bu da ötekinden farklı değil.„ O da bu fikirde idi. "Fakat tanrılar hakkı için, dedim, nutuklar hazırlamak sanatını öğrenmiş olsak, bahtiyar olmak için elde etmemiz gereken şey olur mu?„ Klinias cevap olarak: "Bana kalırsa, hiç zannetmiyorum.„ dedi.

d "Niçin?„ dedim.

"Nasıl lyra yapanlar lyralarını kullanmasını bilmezlerse, dedi kendi nutuklarını kendilerinin hazırladıkları nutukları kullanmasını bilmeyen nutuk hazırlayıcılar da var; burada da, birincilerin meydana getirdiğini kullanmasını bilen başkalarıdır; şu halde, belki nutuklarda, meydana getirmek sanatı, kullanmak sanatından ayrıdır.„

"Nutuk hazırlama sanatının, dedim. bahtiyar olmak için elde edilmesi gereken sanat olmadığını yeter bir delille gösterdin sanıyorum. Bununla beraber uzun zamandan beri aradığımız bilimi bu tarafta bulacağımızı umuyordum. Zira benim için yazanların kendileri, nutuk hazırlayanlar, onlarla bir arada buluduğum vakit, Klinias, bana üstün derecede bilgin görünürler ve kendi başına sanatları bana tanrılık ve yüce bir şey gibi gelir. Zaten bunda şaşılacak bir şey de yok: gerçekten bu, büyülü sözler söylemek sanatının, ondan biraz aşağı [1] bir bölümdür. Büyülü sözler söylemek sanatı yılanları [2], Tarento örümceklerini, akrepleri, başka hayvanları ve hastalıkları büyülemekten ibarettir; öteki, büyülemek ve yatıştırmak için, hâkimlere, Meclisin üyelerine ve başka kalabalıklara hitap eder. Sana gelince, dedim, başka fikirde misin?„ 290

"Hayır, dedi, senin görüşünü paylaşıyorum.„

[1] Bu deyim mantıksızdır, zira Eflâtun nutuk sanatını önce büyülü sözler söylemek sanatının bir bölümü, sonra ondan ayrı ve biraz aşağı sayıyor. Hakikatte ἐκείνης, aşağısının anlattığı gibi, zararlı hayvanları ve hastalıkları büyülemek sanatını, yani büyülü sözler söylemek sanatının başka bir bölümünü gösteriyor.

[2] Eflâtun zamanında, Yunanistan'da, yılan büyücüleri vardı. Krş. *Devlet* 358 b.

"O halde, diye devam e'tim, ne tarafa, ne türlü sanata dönelim?,,

"Kendi hesabıma, dedi böyle bir sanat aklıma gelmiyor.,,

"Peki, dedim, ben buldum sanıyorum.,,

"Hangisi?,, diye Klinias sordu.

b "Komutanın sanatı, dedim, elde edildiği takdirde, bana hepsinden fazla saadeti verecek bir sanat gibi görünüyor.,,

"Ben böyle düşünmüyorum.,,

"Niçin?,, dedim. "Bu, insan avı sanatıdır.,,

"Ne çıkar?,, diye sordum.

"Asıl av denilen şeyin hiçbir türlüsü dedi, kovalamak ve yakalamaktan daha ileri gitmez[1]; insanlar kovaladıkları şeyi yakaladılar mı, bunu kullanmasını beceremezler: bazıları, avcılar ve balıkçılar, bunu ahçılara verirler;
c başkaları, geometri ile uğraşanlar, astronomlar, hesapçılar, onlar da bir av peşindedirler, zira, bu sanatların her birinde, şekiller yoktan meydana getirilmiş değildir, yapılan şey,

[1] Sokrates, daha yukarda, bulunacak bilimin hem meydana getirmek, hem meydana getirdiğini kullanmak hassalarını kendinde birleştiren bilim olduğunu göstermiştir. Halbuki avda (ve dolayısıyla komutanın sanatında, v. b.) bu iki esas şarttan hiçbiri — birincisi bile — yoktur.

onları bulmaktan ibarettir; ve bunları kullanmasını bilmedikleri, sadece bunların avına çıkabildikleri için, tamamiyle akıl ve mantık yoksulu değilseler, buluşlarını kullansınlar diye, diyalektikle uğraşanlara[2] bırakırlar, doğru değil mi?„

"Oh: oh! dedim, güzel ve bilgili Klinias, acaba böyle mi?„

"Şüphesiz. Komutanlar için de böyle; bir
d şehri veya bir orduyu ele geçirdikleri vakit, bunu devlet adamlarına teslim ederler, zira kendileri avlarından istifade etmesini bilmezler: bunlar, bana göre, avlarını yetiştiricilere veren bıldırcın avcılarına benzerler. Şu halde gerek meydana getirme ile, gerek yakalama ile elde edeceğini bizzat kullanmasını bilen sanatı istiyorsak ve bu türlü bir sanat bize saadet verecekse, dedi, bir başkasını aramalıyız. komutanınkini değil.„

e *KRTION.* — Ne diyorsun, Sokrates? Bunları söyleyen bu genç oğlan mıydı?

SOKRATES. — İnanmıyor musun, Kriton?

---

[2] *Menon*'da, 75 d, διαλεκτικός sözü henüz bir konuşmayı idare etmek sanatını, -asıl anlamıyla diyalektiği-, bilen kimse için kullanılmaktadır. Burada, artık *metafizikçi*'ye çok yakın bir anlamı vardır, ve prensiplere yükselmesini bilen kimseyi göstermektedir, Krş. hususiyle, *Devlet* 533 b.

KRITON. — Hayır, Zeus hakkı için! Zira ben öyle sanıyorum ki, böyle konuştuysa, yetiştirilmesi için, ne Euthydemos'a ne başka bir insana artık ihtiyacı kalmamıştır.

SOKRATES. — Zeus hakkı için, yoksa bu sözleri söyleyen Ktesippos'tu da ben mi hatırlamıyorum?

291 *KRITON.* — Nasıl? Ktesippos mu?

SOKRATES. — Bununla beraber bunları söyleyenin ne Euthydemos, ne Dionysodoros olmadığına tamamıyla eminim. Bu sözlerin, mutlu Kriton, orada bulunan üstün bir varlıktan geldiğini mi söylemeli? Zira o sözleri işittim, buna eminim.

KRITON. — Evet, Zeus hakkı için! Sokrates, bana kalırsa üstün[1], çok üstün bir adam idi. Ama bundan sonra da başka bir sa-
b nat araştırdınız mı? Araştırmanızın hedefi olan sanatı buldunuz mu?

SOKRATES. — Nasıl buluruz. Kriton? Öyle gülünç bir halde idik ki; çayır kuşlarını kovalayan yumurcaklar gibi[2], her an bilimler-

---

[1] *Οἰχρειττονες* tanrılardır (*Sofist*, 216 b). Fakat Kriton, πολύγε nin gösterdiği gibi, sözü harfi harfine alarak, besbelli, Sokrates'i kastediyor. *Theaitetos*'ta, 150 d, Sokrates kendisiyle görüşenlerin yaptıkları görülmedik ilerlemeleri anlatır.

[2] *Uçanı kovalamak* atalar sözüne telmih; krş. *Euthphr.*, 4 a

den birini yakalamak üzere olduğumuzu sanıyorduk, onlar da, her seferinde, elimizden kaçıyordu. Bunları birer birer sana anlatmak neye yarar? Sonunda krallık sanatına geldik, ve saadeti veren sanatın bu olup olmadığını araştırmaya koyulmuştuk; fakat o zaman, bir lâbirentin içine düşmüş gibi, artık hedefe vardığımızı sandığımız sırada her tarafı dolaştıktan sonra [3], âdeta araştırmamızın başında bulunduğumuzu ve başlarken olduğumuz yer- c
den daha ileri gitmediğimizi gördük.

KRITON. — Peki bu nasıl oldu, Sokrates?

SOKRATES. — Bak anlatayım. Siyasetle krallık sanatının bir olduğu kanaatine vardık.

KRITON. — Peki sonra?

SOKRATES. — Bize öyle geldi ki, komutanlık sanatı ve öteki sanatlar, işçileri oldukları işlerin idaresini, bunları kullanmasını bilen tek sanat olarak bu sanata bırakırlar. O halde bu bize, açıkça, aradığınız, ve devletteki parlaklığın sebebi olan, kısaca, Alkhylos'un mısraına göre, tek başına devletin, dümen yerinde oturan, faydalı her işi yapmak için, d

[3] Hareketleri ifade eden kelimenin yanyana dizilmesi, tekrarlanan bu gidiş gelişlerin zahmetli karakterini ortaya koyuyor.

her şeyi idare ve herkese komuta eden sanat gibi görünürdü [1].

KRITON. — Böyle sanmakta haklı mıydınız, Sokrates?

SOKRATES. — Söyleyeceklerimi dinlersen, Kriton, hükmünü verirsin. Bundan önceki sonuçlardan sonra, araştırmamıza yeniden aşağı yukarı şöyle başladık: "Acaba, herkese komuta eden bu krallık sanatının bize de bir faydası dokunur.„ mu? diye sorduk. O da
e ben de şüphesiz dedik.„ Sen de böyle söylemez miydin Kriton?

KRITON. — Elbete.

SOKRATES. — Hangi sonucun ondan geldiğini söyledin? Meselâ, sana sorsaydım: "Kendisine bağlı olan her şeyi idare eden hekimlik, hangi sonucu meydana getirir?„ Sağlığı demeyecek miydin?

KRİTON. — Evet.

292 *SOKRATES.* — Ya sanatımız olan çiftçilik [1] kendi alanında her şeyi idare ettiği vakit,

---

[1] *Yediler*'in başında (m. 2-3), Eteok'es «*devletin dümen yerinde,* ukunun gözkapaklarını kapaması na müsaade etmeden, *dümeni* idare ederek işinin başında durandan» bahseder.

[1] Bu metinden Kriton'un arazisi olduğu ve bunu işlettiği anlaşılıyor. Daha aşağıda Sokrates ondan bir iş adamı gibi bahsediyor.

hangi sonucu meydana getirir? Bu, sana göre, topraktan elde edip bize verdiği yiyecek değil midir?

KRITON. — Evet.

SOKRATES. — Devleti idare sanatı, kendi alanında herkese komuta ettiği vakit, neyi meydana getirir? Belki ne söyleyeceğini pek bilmiyorsun.

KRITON. — Evet, Zeus hakkı için öyle, Sokrates.

SOKRATES. — Biz de öyle idik, Kriton. Fakat bu, araştırdığımız sanatsa, faydalı olmalıdır, hiç olmazsa bunu biliyorsun.

KRITON. — Öyle.

SOKRATES. — Öyleyse bize bir iyiliği dokunacaktır, değil mi?

KRITON. — Elbette Sokrates.

SOKRATES. — Halbuki iyi, bir bilgiden b başka bir şey değildir[2] Klinias'la ben, bu noktada uyuşmuştuk.

KRITON. — Evet, böyle söylüyordun.

SOKRATES. — O halde, siyasetten geldiği söylenebilecek bütün sonuçlar — ve bunlar sanırım, vatandaşlara sağlanan servet, hürriyet ve karışıklıkların yokluğu gibi birçok şey-

[2] Bk. 281 de.

lerdir. Bütün bu sonuçlar bize ne kötü, ne iyi görünmüştü[1]. Bu sanat, fayda ve saadet ve
ren sanat olmak için, insanları bilgili kılmalı,
c ve onlara bilgiyi vermeliydi.

SOKRATES. — Kırallık (yani devleti idare) sanatı insanları bilgili ve iyi kılar mı?

KRITON. — Niçin kılmasın Sokrates?

SOKRATES. — Fakat bütün insanları mı, ve her şeyde mi? Ve herhangi bir bilgiyi, kunduracınınkini, dülgerinkini istisnasız hepsini veren o mudur?

KRITON. — Bu fikirde değilim, Sokrates.

d *SOKRATES.* — İyi ama, hangi bilgi ve bunu nasıl kullanacağız? O ne kötü, ne iyi olmayan sonuçlardan hiçbirini meydana getirmemelidir ve kendinden başka bir bilgiyi elde ettirmemelidir. Şu halde bu bilginin özünü ve onu nasıl kullanacağımızı tarif etmek mi gerek? Şöyle söylememizi ister misin Kriton: bu başka insanları iyi kılmaya imkân veren bilgidir.

KRITON. — Tamamiyle.

SOKRATES. — Fakat onlar nede iyi olacaklar ve neye yarayacaklar? Sonra onlar da

[1] Krş. 281 e. «İyi şeyler»'in çoğu kendiliklerinden ne iyi, ne kötüdür gerçek iyi, onlara değerini veren σοφία dır.

başkalarını iyi kılacaklar mı diyeceğiz? Fakat e
onlar nede iyidirler? İşte bunu hiçbir yerde
görmüyoruz, çünkü siyasetten geldiği söylenen
sonuçları bir tarafa bıraktık. Bu tıpkı, atalar
sözünün dediği gibi: "Korinthos, Zeus'un
oğlu[1]„ demeye benzer ve tekrarlıyorum, bize
saadeti verecek olan bu bilginin özünü bil-
mekten uzak, hattâ çok uzağız.

KRITON. — Zeus hakkı için! Sokrates
görülüyor ki çıkmaza girmişsiniz!

SOKRATES. — Ben, Kriton, bu sıkıntıya
düştüğümü görünce, her çareye başvurdum.
Dioskouroi'lerden[2] yardım ister gibi, iki ko- 293
nuktan, bizi, delikanlıyla beni, konuşmanın
karşımıza çıkardığı bu üçüncü dalga tehlike-
sinden kurtarmalarını bütün ciddiliklerini or-
taya koymaların ve ömrümüzün sonunu iyi
geçirmemize imkân verecek olan bu bilginin
özünü sahiden bize göstermelerini istedim.

KRITON. — Sonra ne oldu? Euthydemos
bunu size göstermeyi kabul etti mi?

---

[1] Lüzumsuz bir tekrarlamayı anlatmaya yarayan atasözü, krş. Pindaros, *Nem.*, VII, 154-155. Korinthos'a adını veren kahraman Korinthos'un bu şehri kurduğu ve onun ilk kralı olduğu söylenirdi.

[2] Koruyucu tanrılar, hususiyle fırtınada gemicilerin koruyucuları (bk., alt satırda, en şiddetli sayılan üçüncü dalga).

SOKRATES. — Tabii. Hem de, dostum, yüksek perdeden, şöyle söze başladı: "Sokrates, dedi, uzun zamandan beri arayıp da bulamadığımız bu bilimi sana öğreteyim mi, b yoksa ona sahip olduğunu ispat mı edeyim?„ "Azizim Euthydemos, dedim, bu senin elinde mi?„ "Elbette.„ dedi. "Zeus hakkı için! dedim, ona sahip olduğunu ispat et: bu yaşta onu öğrenmektense bu çok daha kolay olacaktır.„

"Öyleyse, dedi, bana cevap ver. Bildiğin bir şey var mı?„ Şüphesiz, dedim, gerçi az önemli ama, birçok şeyler biliyorum.„ "Yeter, dedi. Gerçekte var olan bir şeyin, olduğu ne ise o olmayabileceğine inanıyor musun?„ Hac yır, Zeus hakkı için! inanmıyorum.„ Halbuki sen, dedi, bir şey biliyorsun, değil mi?„ "Evet.„ "Şu halde biliyorsan, bilginsin, değil mi?[1]„

"Şüphesiz, fakat bu noktada.„ "Bunun ehemmiyeti yok. Fakat, bilginsen, her şeyi bilmek zorunda değil misin?" "Hayır, Zeus hakkı için! dedim, zira bilmediğim başka birçok şeyler var." "Bilmiyorsan demek cahilsin."

[1] *Bir şey bilmekten bilgin olmaya* geçerken, Euthydemos göreli bir kavrama mutlak bir değer vermek istiyor. Sofizmi önceden gören Sokrates'in ileri sürdüğü şart buradan geliyor.

"Evet, azizim, dedim bu noktada." "Bundan dolayı cahil olmaktan kurtuluyor musun? dedi. Halbuki, demin, bilgin olduğunu iddia ediyordun, şu halde, aynı şeyler bakımından, hem olduğun şey olmuş hem de, aksine, olmamış bulunuyorsun." d

"Öyleyse, Euthydemos, diye cevap verdim, sözlerinde, denildiği gibi, her şey istenilene uygun[2]. Aradığımız bu bilimde nasıl bilgi sahibi oldum? Aynı şeyin hem var hem yok olmasının imkânsızlığı açıkça görüldüğüne göre, bir şey biliyorsam, her şeyi biliyorum; zira aynı zamanda bilgin ve cahil olmam kabil değildir; ve mademki her şeyi biliyorum, bu bilime de sahibim. Bunu böyle mi anlıyorsunuz ve bulduğun incelikler bunlar mıdır?"

"Sen kendin, Sokrates, işte kendi kendini e çürütüyorsun[1]" dedi.

"Fakat sen, Euthydemos, diye devam ettim, aynı kaza senin de başına gelmedi mi? Çünkü seninle ve Dionysodoros'la burada bu-

---

[2] Yani, *işte iyi haberler!* Sokrates Euthydemos'un muhakemesine dayanıyor: «Bilginsen, her şeyi bilmek zorunda değil misin?» Ve alaylı bir şekilde bunun sonucunu ortaya koyuyor.

[1] Daha yukarda «Bilmediğim birçok şeyler vardır» dedikten sonra, şimdi Sokrates her şeyi bildiğini kabul eder görünüyor.

lunan bu sevgili başla[a], kendi hesabıma, her âkıbete hiç sızlanmadan katlanırım. Şöyle bana, her ikinizin de bildiğiniz bazı şeyler ve bilmediğiniz başka şeyler yok mudur?"

"Hiç de öyle değil, Sokrates." dedi Dionysodoros.

"Ne demek istiyorsunuz? diye devam ettim. O halde hiçbir şey bilmiyorsunuz, öyle mi"

"Biliyoruz." dedi.

294 "Öyleyse, dedim, ne kadar az olursa olsun, bir şey bildiğinize göre, her şeyi biliyorsunuz değil mi?"

"Her şeyi, dedi; sen de öyle, en küçük bir şeyi biliyorsan, her şeyi biliyorsun.„

"Ey Zeus! dedim, söylediklerin doğru ise, bize ne şaşılacak ve değerli, iyi bir şey bildirmiş oluyorsun! Bu, bütün başka insanların da her şeyi bildikleri veya hiçbir şeyi bilmedikleri mi demektir?„

"Apaçıktır ki, dedi, bazı şeyleri bilip bazılarını bilmemeleri ve hem bilgin, hem cahil olmaları mümkün değildir.„

---

[a] Homeros tarzı deyim, sonra tragediada kullanılmaya başlamıştır. Krş. *Gorgias* 513 c: Sokrates Kallikles'e «ey sevgili baş» diyor.

"Peki, ne demek istiyorsun?„ diye sordum.

"Herkes, dedi, bir şeyi bilirse, her şeyi bilir.„

"Tanrılar hakkı için! Dionysodoros, de- b
dim, ciddî olduğunuzu şimdi iyice görüyorum ve sizi, ki bu zahmetsiz olmadı, - ciddî konuşma yoluna koydum, siz de gerçekten her şeyi, meselâ, dülgerliği ve kunduracılığı biliyor musunuz?„

"Elbette.„ dedi.

"Kösele dikmesini de bilir misiniz?„

"Hem de, Zeus hakkı için, alt atmasını„ dedi.

"Ya yıldızların ve kum tanelerinin[1] sayısı gibi bilgiler?„

"Elbette, dedi; bunun böyle olmadığını söyleyeceğimizi mi sanıyorsun?„ O zaman Ktesippos söz başladı, "Zeus hakkı için, Dionysodoros, dedi, bana doğru söylediklerinizi anla- c
tacak bir delil gösterin.„

"Hangisini istiyorsun?„ dedi.

---

[1] Denizdeki, Αμμος: *deniz kumu;* krş. *Phaidon,* 110 a.

"Euthydemos'un kaç dişi olduğunu bilir misin, Euthydemos da senin kaç dişin olduğunu bilir mi[1] ?,,

"Her şeyi bildiğimizi öğrenmiş olmak, dedi öteki, sana yetmez mi?,,

"Hiç yetmez olur mu, dedi, yalnız şu noktaya da cevap veriniz ve doğru söylediğinizi gösteriniz. Her birinizin kaç dişi olduğunu bize söylersiniz, biz dişlerinizi sayarak, bunu bildiğinizi görür artık ötekilerinde size inanırız.

d Kendileri ile alay edildiğini sanarak, buna yanaşmadılar ve Ktesippos'un her sualine karşı, her şeyi bildiklerini ileri sürmekten başka bir şey yapmadılar. Zira Ktesippos, hiç çekinmeden, sonunda, en münasebetsizlerine kadar, akla gelebilecek her türlü sualler ortaya atıyor, onlara bilip bilmediklerini soruyordu; ve her ikisi, dayağın önüne atılan yaban domuzları gibi, en büyük bir yiğitlikle, bildiklerini iddia ederek sorguya karşı duruyorlardı.
e O kadar ki, Kriton, inanmazlık sonunda beni

[1] Ktesippos burada, alay için, bunu *kaçtırkaç* oyununu bir şekli gibi ortaya atıyor. Yaşlı olan iki sofistin her halde artık fazla dişleri kalmadığından, sual daha da münasebetsizdir. Krş. Aristophanes, *Ploutos*, m. 1057-1058.

bile (Euthydemos'a [2]) Dionysodoros'un raks etmesini de bilip bilmediğini sormak zorunda bıraktı. O da: "Elbette!„ dedi.

"Fakat, dedim, bu yaşta, kılıçlar üzerinde takla atmasını [1] ve bir tekerlek üzerinde dönmesini şüphesiz bilmezsin, değil mi. Bilgin bunlara varmıyor, değil mi?

"Bilmediğim hiçbir şey yoktur!„ dedi.

"Yalnız bugünden beri mi her şeyi biliyorsunuz, dedim, yoksa eskiden beri mi?„

"Eskiden beri.„ dedi.

"Küçükken ve doğduğunuzdan beri her şeyi biliyor muydunuz?„ Bir ağızdan "evet„ cevabını verdiler.

Bizlere söyledikleri inanılmaz gibi geldi; 295
o zaman Euthydemos: "Buna inanmıyor musun, Sokrates?„ dedi.

"Yalnız bir şeye inanıyorum, dedim; bu da besbelli sizin usta olduğunuzdur.„

"Peki, diye devam etti, bana cevap vermeye razı ol, ben de bu şaşılacak bilginin sen-

---

[2] Hermann τὸν *Εὐθύδημον* kelimelerini haklı olarak çıkarmıştır. Gerçekten, sonrası, cevap veren kişinin bu hünere sahip kimse, yani Dionysodoros olduğunu gösteriyor.

[1] Ucu yukarda kılıçların arasında (ve üstünde). Bu cambazlık temrinleri hakkında bk. Ksenofon, *Ziyafet*, II, II; VII, 3. Bir tekerlek üzerinde dönmek deyimi için, bk. Ksenofon *aynı eser*. VII, 2.

de de bulunduğunu kabul ettiğini göstermeyi üzerine alırım [1].„

"Yemin ederim ki, dedim, bu noktada iddiamın çürütüldüğünü görmekten pek memnunum. Farkında olmadan bilginsem, her şeyi, hem de eskiden beri bildiğimi gösterirsen, bütün ömrümce bundan daha büyük beklenmedik bir kazanç [2] elde edebilir miyim?„

"Öylese cevap ver„ dedi.

b "Cevap vereyim; sor.„

"Peki, Sokrates, dedi, bildiğin bazı şeyler var mı, yok mu?„ "Var.„ "Bilgini meydana getiren sebepten ötürü mü bilirsin, yoksa bir başkasından ötürü mü?„ "Ondan ötürü. Zira ruhtan bahsediyorsun sanırım. Söylemek istediğin bu değil mi„

"Utanmıyor musun, Sokrates? dedi. Sana sorulurken, sen sormaya mı kalkıyorsun?„

---

[1] Yani, bu şaşılacak şeylerin bizde ve bundan ötürü sende de bulunduğunu sana kabul ettireceğim, çünkü bu bizim için doğru ise, herkes için olduğu gibi, senin için de doğrudur (krş. 294 a): bir şeyi bilen, her şeyi bilir.

[2] Krş. 273 e. Bütün keşifler gibi, bütün rasgele «buluşlar» a, Hermes'ten gelme iyilikler gözü ile bakılır.

"Peki, dedim; fakat ne yapmalı? Zira [3] emirlerine uyacağım. Ne sorduğunu anlamadığım vakit fazla açıklama istemeden, gene de cevap vermemi emrediyor musun?„

"Sözlerimden, dedi, şüphesiz bir şeyler c anlıyorsun değil mi?„

"Evet.„ dedim.

"Şu halde anladığına cevap ver.„

"Fakat , dedim, sen sorduğuna şu anlamı verirsen, halbuki ben, başka türlü anlayarak, cevabını buna uydurursam, cevabın sual ile ilgisiz olması sana elverir mi?„

"Bana evet, dedi, fakat öyle sanırım ki, sana hayır.„

"Öyleyse, Zeus hakkı için, dedim, açıklamayı dinlemeden cevap vermeyeceğim.„

"Sen hiçbir vakit anladığına cevap vermeyeceksin, dedi, çünkü boyuna boş lâkırdı ediyorsun ve bu hallerin çok geçmiş bir zamana aittir [1].„

O zaman bazı şeyleri ayırt etmeme kızdı- d ğını anladım, çünkü beni kelimelerinin tuza-

[3] Γάρ açıkça söylenmemiş şu düşünceyi anlatıyor: «sana bu suali soruyorum», çünkü emirlerine v. s.

[1] Kelimesi kelimesine, lüzumundan fazla yaşlısın, yani: pek çenesi düşkün (krş. 287 b). *Αρχαῖος* için, krş. *Küçük Hipp.*, 371 d.

ğına düşürmek istiyordu[2]. Ve Konos'u hatırladım: o da, kendisine her karşı duruşumda bana kızar; bundan sonra, kafamın kalın olduğunu söyleyerek, beni savsaklar. Halbuki
e bundan da ders almaya iyice karar vermiş olduğum için, kalın kafalı olduğuma hükmederek, beni talebe diye almak istemez korkusu ile, dediğini yapmaktan başka çare olmadığına inandım. Bundan ötürü, şöyle söze başladım: "Peki, Euthydemos, dedim, bu türlü yürümek gerektiği fikrinde isen, böyle yapalım; hem benden daha iyi münakaşa etmesini bilirsin; sen bu işten anlarsın, bense bir acemiyim, Şimdi suallerine baştan başla.„

"Sen de cevaplarına, dedi. Bilginin bir sebebi var mı, yok mu?„ "Var, dedim, ruhum.„

296 "İşte, dedi, gene cevabı suali aşıyor! Ben bilginin hangi sebepten geldiğini sormuyorum, fakat bir sebebi olup olmadığını soruyorum.„

"Gene fazla söylemişsen, dedim, bu iş için iyi yetiştirilmemiş olmamdandır; kusuruma bakma. Şimdi sadece şu cevabı veriyorum, Bilgimin bir sebebi vardır.„ "Her zaman, dedi, bu aynı sebebi mi vardır, yoksa bazan o bazan bir başkası mı?„ "Her zaman, dedim, bildiğim vakit, bu onun yüzündendir.„

---

[2] Kelimesi kelimesine, av ağları gibi *onları etrafına dizerek.*

"Gene, ha! dedi. Lüzumsuz sözler söylemekten vazgeçmeyecek misin?„

"Fakat bu : her zaman, sözünün bizi yanıltmamasına dikkat edelim.„

"Bizi yanıltmaz, cevabını verdi, seni, belki. Sen hele cevap ver: bilginin sebebi her zamanı bu mudur?„ "Her zaman, dedim, mademki *vakit* sözünü çıkarmak gerekiyor.„ "Şu halde bilginin sebebi her zaman budur; halbuki, her zaman bildiğine göre, bildiğinin bir bölümünü bilginin sebebine ve kalanını başka bir sebebe mi borçlusun, yoksa hepsini onunla mı biliyorsun?„ "Bütün bildiğimi baştan aşağı, dedim, onunla biliyorum [1].„ b

"İşte, dedi, gene lüzumsuz sözler.„

[1] Sofist, Sokrates'e şunu söylemek istiyor: her şeyi biliyorum. Bunun için muhakemesine tabii olarak *Her bildiğin şey* demek olan mâsum görünüşlü Πάντα kelimesini sokuşturuyor. Fakat bundan *bilinebilen her şey* mânasını anlayacaktır. İkircini sezen Sokrates, bir sınırlama ile bunun önüne geçmek istiyor; *Hiç olmazsa bütün bildiğim* diyor. Sofist önce buna kızıyor, sonra ilâvenin kendisini rahatsız etmediğini söylüyor. Gerçekten *tamamıyla her şeyi bilebilir misin* diye sorduğu sualde aynı ikincinin bulunmasını sağlamaya çalışıyor. Sokrates'i yaptığı ilâveyi muhafazada serbest bırakıyor, fakat bunu ele almaktan sakınıyor. Böyle olunca, ἅπαντα ile πάντα ayrılığına dayanan muhakemesi, bir göz boyamadan başka bir şey değildir.

"Peki, dedim, bildiğimi sözünü geri alıyorum.„

c "Hiçbir şey geri alma, dedi, bunu senden istemiyorum. Fakat bana cevap ver: her şeyi bilmeseydin, bütününü birden bilebilir miydin?„

"Hayır, cevabını verdim, bu bir mücize olurdu.„

O vakit şöyle söyledi: "İstediğini söyle, sen her şeyi bildiğini itiraf ediyorsun.„

"Bildiğimi sözünün, dedim, hiçbir değeri yoksa, elbette öyle; demek ki her şeyi biliyorum.„

"Ve bilginin sebebi yüzünden, gerek bildiğin vakit, gerek başka türlü, nasıl istersen her zaman bildiğini de kabul ettin; zira, kendi ikrarına göre, her zaman, hem de her şeyi biliyorsun. Şu halde aşikârdır ki, çocukken bile, doğduğun ve meydana getirildiğin vakit bile, biliyordun; hattâ doğumundan, gök ve
d yerin meydana gelmesinden önce, her şeyi biliyordun, çünkü her zaman biliyorsun. Ve ilâve ediyorum, Zeus hakkı için, ben istersem, sen her zaman ve her şeyi bileceksin.„

"Gerçekten doğru söylüyorsan, çok kutsal Euthydemos, keşke bunu isteyebilsen! cevabını verdim. Fakat burada bulunan karde-

şin Dionysodoros'un istediği de seninkine katılmadıkça, bunu yapabileceğine tamamiyle emin değilim. Böyle olursa, belki bunu yapabileceksin. Fakat ikiniz de bana söyleyiniz: bilgeliği kadar akla sığmaz olan sizlere karşı, e
her şeyi bildiğime itiraz etmek çaresini genel olarak göremiyorsam da, (çünkü bunun böyle olduğunu söylüyorsunuz), İşte bazı özel haller: namuslu kimselerin adaletsiz olduklarını bildiğimi nasıl iddia edebilirim[1], Euthydemos? Haydi, söyle: bunu biliyor muyum, bilmiyor muyum?„

"Elbette biliyorsun!„ dedi.

"Neyi„ dedim. 297

"Namuslu kimselerin adaletsiz olmadıklarını.„

"Elbette, dedim, bunun öteden beri biliyorum. Fakat sorduğum bu değil: namuslu kimselerin adaletsiz olduklarını nereden öğrendim?„

Dionysodoros: "Hiçbir yerden!„ cevabını verdi.

"O halde, dedim, işte bilmediğim bir şey.„

---

[1] Sokrates karşısındakine mahsus saçma bir sual soruyor. Vardığı sonuçlara bağlı olan sofist «evet» cevabını veriyor. Sonra, Sokrates düşüncesini açıkca söylemesini istediği vakit, o hemen —fakat çok geç kalmıştır— aksini söylemeye kalkışıyor.

Euthydemos Dionysodoros'a: "Düşüncenin gidişini berbat ediyorsun, dedi: karşımızdaki bilmiyormuş tesirini bırakacak ve hem bilgin, hem cahil görünecek.„ Bunun üzerine Dionysodoros kızarmaya başladı.

b "Fakat sen de, dedim, ne demek istiyorsun, Euthydemos? Kardeşine, her şeyi bilen ona, hak vermiyor musun?„

Dionysodoros hemen atılarak: "Demek ben Euthydemos'un kardeşiyim ha [1]„ dedi.

Bense ona: "İyi dostum, dedim, namuslu kimselerin adaletsiz olduklarını nasıl bildiğimi Euthydemos'un bana öğretmesini bekle: bu dersi bana çok görme.„

Dionysodoros: "Kaçıyorsun, Sokrates, diye haykırdı, cevap vermeyi de kabul etmiyorsun.„

c "Elbette! dedim: ben her birinizden aşağıyım; her ikinizin karşısında nasıl kaçmam? Hiç de Herakles'in ayarında değilim [1]; halbuki o da hem ejdarhaya - bu oldukça usta bir sofistti, düşünce zincirinin bir başı kesilirse, bir yerine çok baş büyürdü - hem bir

[1] Kardeşini tehlikede görünce, Dionysodoros, dikkati başka tarafa çevirmek için, yeni bir sofistlik hazırlamaya çalışıyor.

[1] «Herakles bile ikiye karşı bir şey yapamaz» atalar sözüne telmih (bk. Phaidon, 89 c).

yengece - bu da, yanılmıyorsam, denizden gelme ve yeni karaya çıkmış [2] başka bir sofisttir - karşı savaşmaya muktedir değildi: bu ikincisi [3] burada olduğu gibi solunda, sözleri ve ısırıkları ile onu rahatsız ediyordu; bu sebeple yeğeni [4] İolaos' [5]u yardıma çağırmak zorunda kaldı ve İolaos ona tesirli bir yardımda bu- d
lundu. Fakat benim İolaos'um. (Patrokles), işe karışmakla, fenalığı artırmaktan başka bir şey yapmayacaktır.,,

"Öyleyse cevap ver, dedi. Dionysodoros, çünkü bu hikâyeyi boş yere tekrarlayan sensin. İolaos senin ne kadar yeğeninse, bundan daha çok mu Herakles'in yeğeni idi?,,

"Yapacağım en iyi şey, Dionysodoros, dedim, sana cevap vermektir. Zira - hemen hemen eminim - kıskançlık yüzünden ve bu güzel sırrı Euthydemos'un bana öğretmesine engel

---

[2] İki sofist az zaman önce Atina'ya dönmüşlerdi.

[3] Sokrates'in solunda oturan Dionysodoros (krş. 271 b).

[4] İolaos'un babası Herakles'in üvey kardeşi iphikles'ti, zira İphikles. Amphitryon ve Alkmene'den doğmuştu.

[5] Apollodoros, II, 5. Lerna ejderhası ile boğuştuğu sırada, Herakles'e, kendisini ayağından ısıran iri bir yengeç saldırdı; bunu öldürünce, Herakles, İolaos'u yardıma çağırdı, o da, yeniden büyümesin diye, ejderhanın başlarını bir tarafı yanmış odunlarla yaktı.

olmak için suallerine hiç ara vermeyeceksin.„ "Şu halde cevap ver„ dedi. "Öyleyse cevap veriyorum, dedim; İolaos Herakles'in yeğeni idi: benim yeğenim olmaya gelince, öyle sanırım, hiçbir şekilde yeğenim değildi. Çünkü
e babası kardeşim Patrokles değil, gerçi buna benzer bir adı var, fakat Herakles'in kardeşi olan İphikles'tir.„ "Ya Patrokles dedi, senin kardeşin midir?„ "Evet, dedim, bir anadanız, fakat bir babadan değil.„ Öyleyse hem kardeşindir, hem değildir.„ "Baba tarafından değil, iyi dostum, dedim onun babası Kheredemos'tu, benimki "Sophronikis" "Sophrinikos" dedi, baba idi, Kheredemos da baba idi, değil mi?„ "Evet diye cevap verdim; biri benim babamdı, öteki de onun.„ "Şu halde, dedi
298 Kheredemos babadan farklı idi, değil mi?„ "Benimkinden, evet!„ dedim. "Bir babadan farklı ise baba mıydı? Sen, bu taşın aynımısın[1] ?„ "Bana gelince, dedim, elinin altında aynı görünmekten korkuyorum; bununla beraber onun aynı olduğumu sanmıyorum.„ "O halde bu taştan farklı isen, dedi, taş değilsin, değil mi? altından farklı isen, altın değilsin,

[1] «Bu» kelimesi, Dionysodoros'un Sokrates'le beraber üzerinde oturduğu taş sırayı işaret ettiğini gösteriyor gibidir. Başkaları, *Atalar sözünün taşı*'nı anlıyorlar. Sokrates karşısındakinin suallerinin kendisini susmak zorunda bırakmasından korkuyor; krş. *Ziyafet*, 198 c.

değil mi?„ "Doğru.„ "Şu halde, dedi, Kheredemos da, bir babadan farklı ise, baba olmayacaktır[1]„ Baba değil gibi görünüyor.„ dedim.

"Euthydemos söze başlayarak gerçekten, b
dedi, Kheredemos baba ise, bir babadan farklı olduğuna göre, şüphesiz baba olmamak sırası Sophroniskos'undur; öyle ki, Sokrates, işte sen babasız kalıyorsun.„

Bunun üzerine Ktesippos lâfa karıştı: "Fakat, dedi, babanızın başına da ayni şey gelmedi mi? O babamdan farklı mıdır?„ "Hiç de değil, dedi Euthydemos.„ "Şu halde onun c
aynıdır, değil mi?„ dedi. "Şüphesiz aynı.„ "Buna razı olamam. Fakat söyle bana, Euthydemos: o yalnız benim mi, yoksa öteki insanların da babası mıdır?„ "Ötekilerin de, cevabını verdi; aynı zamanda hem baba olmanın hem olmamanın kabil olduğunu mu sanıyorsun?„ "Böyle sanıyordum.„ dedi Ktesippos. "Ya olmadan dedi, altın olmak? Veya insan olmadan insan olmak?„ "Dikkat et, Euthydemos, dedi Ktesippos, söylenildiği gibi, "Ke-

[1] Sofistlik, *baba* kelimesinin birçok kimselere ait olabilen bir sıfat gibi değil, fakat bir ferdin, kişiliğine girerek bir başkasında bulunmayacak olan karakteristiği gibi düşünülmesinden ibarettir. Bu, daha aşağıda (298 c), *altın* misaliyle iyice görülüyor. Ve Ktesippos karşısındakine *keteni ketene bağlamadığı*, yani bir arada bulunmayan şeyleri birleştirdiği cevabını vermekte haklı olacaktır.

teni ketene bağlamıyorsun„; baban herkesin babası ise, pek tuhaf bir şey ileri sürüyorsun!„ "Fakat babasıdır.„ dedi öteki "İnsanların mı? dedi Ktesippos; yoksa atların ve bütün canlı varlıkların da mı?„ "Hepsinin.„ dedi. "Ya annen onların da annesi midir?„ "Annem de.„
d "O halde dedi, annen kirpilerin de - deniz kirpilerini kastediyorum - annesidir.„ "Seninki de dedi.„ "Öyleyse sen danaların köpek yavrularının ve süt domuzlarının kardeşisin.„ "Evet, çünkü sen de onların kardeşisin.„ dedi, "Ve fazla olarak baban da bir köpektir.„ "Evet, dedi, senin de.„

"Bana cevap vermeye razı olursan, Ktesippos, dedi Dionysodoros, hemen şimdi bunun
e böyle olduğunu kabul edeceksin. Söyle bakalım: köpeğin var mı?„ "Evet, dedi Ktesippos, hem de çok kötü.„ "Yavruları var mı?„ "Evet, dedi, onun kadar kötü.„ "Şu halde köpek onların babalarıdır, değil mi?„ Onun dişi köpeğe yanaştığını gözümle gördüm.„ dedi. "Peki, bu köpek senin değil mi?„ "Elbette benim.„ dedi. O halde böylece babadır ve senindir [1], o şekildeki bu köpek babandır, seni de köpek yavrularının kardeşisin değil mi?„

[1] Bu sofism, σός kelimesine verilen *mutlak* anlama dayanıyor, bu da bu kelimeyi sıra ile Χύων ve πατήρ e katmayı mümkün kılıyor.

Dionysodoros, Ktesippos kendisinden önce davranmasın diye, hemen sözüne devam etti: "Cevap olarak bir kelime daha, dedi, bu köpeği döver misin?„ Ktesippos gülmeye başladı, "Evet, tanrılar hakkı için, dedi, seni dövemediğim için.„ "Şu halde, dedi, kendi öz babanı dövüyorsun, değil mi?

"Dünyaya bu kadar bilgin çocuklar getir- 299
meyi düşünmüş olduğu için, dedi, babanızı dövseydim şüphesiz çok daha doğru yapmış olurdum. Fakat şüphe yok, Euthydemos, bize gösterdiğin bu bilgi sizin ve köpek yavrularının babası olan babaya birçok iyi şeyler, kazandırmıştır. Fakat birçok iyi şeyler, Ktesippos, ne ona, ne sana hiç de lüzumlu değildir.„

"Ne de sana, Euthydemos, değil mi?„ b
dedi.

"Ne de başka hiç kimseye. Gerçekten söyle, Ktesippos: sana göre bir hastanın ihtiyacı olduğu vakit, bir ilâcı içmesi iyi bir şey midir, değil midir? Yahut, savaşa gidildiğinde, silâhsız gitmektense silâhlı gitmek iyi bir şey midir?„ "İyi bir şeydir, dedi. Bununla beraber bir cevher söyleyeceğini sezinliyorum.„ "Bunu çok iyi öğreneceksin, dedi, hele cevap ver. Mademki insan için, ihtiyacı olduğu vakit, bir ilâcı içmek iyi bir şeydir - bunu kabul etmiştim - bu iyi şeyden kabil olduğu kadar çok

yutmak gerektir ve bu halde, buna karıştırmak üzere, bir araba yükü çöpleme otu ezmek iyi olacaktır, doğru değil mi?„ "Tamamiyle, dedi Ktesippos, yalnız içecek kimsenin Delp-
c hoi heykeli[1] boyunda olması şartıyla.„ "Bunun gibi savaşta da, dedi, silâhlı bulunmak iyi bir şey olduğuna göre, bunun iyi bir şey olduğu doğru ise, insan mümkün olduğu kadar çok mızrak ve kalkan bulundurmalıdır, değil mi?„ "Elbette, dedi. Ktesippos; sen de, Euthydemos, böyle düşünmüyor musun?„ Bir kalkan ve bir mızrağı kendin için yeter görünür müydün?„ "Evet„ Gerion"uda, Briareos'u da, dedi, böyle mi silâhlandırdın? Kendi hesabıma, silâhlı dövüşü meslek edinmiş olan seni ve arkadaşını daha usta sanıyordum!„

d Euthydemos sustu; fakat Dionysodoros, Ktesippos'un önce verdiği cevapları yeniden ele alarak, ona sordu: "Ya altın, altını almak sana göre iyi midir?„ "Elbette, dedi Ktesippos, hem de çok altını.„ "Peki, sana göre, insanın her zaman ve her yerde iyi şeyleri ol-

[1] M. E. Bourguet'nin bildirdiği gibi, bu heykel, hemen hemen kesin olarak, Salamis'ten sonra Yunanlılar tarafından tanrıya vakfedilen Apollon heykelidir. (Pausanias, X, 14. 3). Herodotos'a göre (VIII, 121) on iki arşın yüksekliğinde idi. (5 m, 50 den fazla), Tapınağın doğu yüzü önünde, Gelon temellerinin hemen yakınında ve muhtemel olarak biraz batısında bulunduğu söylenmektedir.

ması gerekmez mi?„ "Şüphesiz.„ dedi. "Ve altın iyi bir şeydir, bunu kabul eder misin?„ "Bunu önce kabul etmiştim.„ dedi. "Şu halde insanın her zaman ve her yerde ve üzerinde mümkün olduğu kadar çok altını olmalı, değil mi? Ve karnında üç talanton, kafatasında bir talanton ve her gözünde bir stater[1] altınla insan bahtiyarlığın en yüksek noktasına erişmiş olamaz mı?„ "Herhalde Euthydemos, diye Ktesippos cevap verdi, anlattıklarına göre, İskitlerin en bahtiyarları ve en ileri gelenleri e demin sana köpeğin babam olduğunu söyleten muhakemeye uygun olarak, kafataslarında altın, çok altın[1] bulunanlardır; daha çok şaşılacak şey de, altınla süslü kafataslarından içmeleri, kafalarının tepesini ellerinde tutarak içine bakmalarıdır.„

"İskitler ve öteki insanlar, dedi Euthydemos, görülebileni mi görürler, yoksa görülemiyeni mi?„ "Şüphesiz görülebileni.„ "Şu halde sen de öyle, değil mi?„ dedi. "Ben de öyle.„ "Libaslarımızı görüyorsun, değil mi?„ "Evet.„ "Şu halde onlar görebilirler.„ "Mü- 300

[1] Talanton Yunanlılarda kullanılan bir ağırlık ölçüsüdür (Attikia'ada aşağı yukarı 26 kilo); stater 20-28 drakhme değerinde altının ağırlığını gösterir.

[1] Bk. Herodotos, IV, 65: İskitler, tas yerine, düşmanlarının kafatasını kullanmaya alışıktırlar. «Zenginler için yaldızlatırlar.» İkircin ἑαυτῶν (kafatasları) kelimesinin çift anlamından geliyor.

kemmel görebilirler.„ dedi Ktesippos. "Ne?„ dedi. Öteki "Hiç Sen belki de onların gördüğünü kabul etmezsin: o kadar tuhaf bir adamsın ki! Fakat bence, Euthydemos, tamamiyle uyanık olduğun halde uyuyor ve bir şey söylemeden konuşmak mümkünse, işte şimdi bunu yapıyor gibisin.„

b "Dionysodoros öyleyse, diyerek sordu, sözü dilsizlikle birleştirmek mümkün değil mi?„ "Hiçbir türlü.„ diye Ktesippos cevap verdi. "Ne de dilsizliği sözle?„ Bu daha hiç olmaz.„ dedi. "Taşlardan, tahtadan ve demir parçalarından bahsettiğin vakit, dilsiz şeylerin sözünü ediyor değil misin?„ "Demirci dükkânlarında onların yanında geçtiğim zaman, böyle değil, dedi; dokunulunca demirin ses verdiğini ve çok gürültü çıkardığını söylüyorlar. Böylece ustalığın, boş yere konuştuğunu görmene engel oldu. Fakat ikinci noktaya gelelim ve bana dilsizliği sözle birleştirmenin nasıl mümkün olduğunu gösteriniz.„

c Bana da öyle geldi ki, sevgilisi uğruna Ktesippos iyi kılıç sallıyordu.

"Sustuğun vakit, dedi Euthydemos, her şey hakkında susuyor değil misin?„ dedi öteki. "Şu halde konuşanlar hakkında da susuyorsun, çünkü onlar da her şeyin içindedir, değil mi?„ "Nasıl dedi Ktesippos, onların

hepsi susuyor değiller mi?„ "Şüphesiz hayır.„ dedi Euthydemos. "Öyleyse, eşsiz Euthydemos, hepsi konuşuyorlar, değil mi?„ "Şüphesiz, yalnız konuşanları.„ Bunu sormuyorum, dedi öteki; hepsinin sustuğunu mu, yoksa konuştuğunu mu soruyorum.„

Dionysodoros, hemen lâfa karışarak: "Ne d
biri ne öteki ve her ikisi bir arada, dedi; bu cevaptan hiçbir şey çıkaramayacağına eminim.„

Bunun üzerine Ktesippos, her zaman yaptığı gibi, büyük bir kahkaha koyverdi: "Euthydemos, dedi, kardeşin hem yana hem karşı olarak cevap verdi[1]; işi bitmiş ve tamamiyle yenilmiştir!„ Klinias, sonsuz bir sevinç içinde, gülmeye başladı, öyle ki Ktesippos on kere daha büyümüş gibi idi. Çapkın Ktesippos bu incelikleri onların kendi ağzından kapmıştı: zira onlardan başka kimsede bugün böyle hüner yoktur.

O zaman dedim ki: "Niçin, Klinias, bu ka- e
dar ciddî ve güzel şeylere gülüyorsun?„

[1] Bu söz asıl Hellenlerin yemekten sonra birbirlerine sordukları ve içinde görünüşte çelişik kelimeleri topladıkları *bilmeceler* γρῖφοι için söylenirdi. Ktesippos, Euthydemos'un birbiriyle uzlaşmaz iki vasfı Sokrates'e verdiği için azarlayarak daha önce kardeşine ettiği itirazı (297 a) Dionysodoros'a yapabildiğinden, burada daha kolay onu altetmektedir.

Dionysodoros: "Sen hiç güzel bir şey gördün mü?„ dedi.

"Evet, diye cevap verdim, hem de birçok şeyler, Dionysodoros.„

301 "Güzelden farklı mı, yoksa onunla aynı şey mi?„

Şaşkınlıtan renkten renge girdim ve ağzımı açtığım için haklı olarak cezamı bulduğumu sandım. Fakat gene cevap verdim, "Onlar asıl güzelden farklıdırlar; bununla beraber her birine bir güzellik arkadaşlık etmektedir.„

"Öyleyse, dedi, yanında bir öküz bulunursa sen öküzsün[1] ve şimdi ben yanında olduğum için, sen Dinysodoros'sun, öyle mi?„

"Böyle söyleyerek günaha girme![2]„ cevabını verdim.

"Fakat bir şey, bir başkasının yanında olmakla, nasıl başka olabilecektir?„

b "Seni şaşırtan bu mu?„ dedim. Artık ben de kendi hesabıma bu adamların marifetini

---

[1] Bu, Formlar teorisine bir telmih ve Antisthenes'in bu teori hakkındaki acı alaylarının gülünç bir hale getirilmesi midir?

[2] Sokrates bir cahil olan kendisini, Dionysodoros kadar tanrılık bir bilgeliğe sahip bir kimseye benzetmenin bir küfür olduğunu söylemek istiyor.

taklide çalışıyordum. Çünkü bunu kıskanmakta idim.

"Hiç de olmayan bir şey karşısında, dedi, herkes gibi ben de nasıl olur da şaşırmam?„

"Ne demek istiyorsun, Dionysodoros? diye sordum, güzel, güzel değil midir ve çirkin çirkin değil midir?„ "Ben bu fikirde isem, öyledir.„ dedi. "Peki, sen bu fikirde misin?„ "Elbette.„ dedi. "Aynı da aynıdır ve başka başkadır, değil mi? Zira başka şüphesiz aynı değildir[1]; ve bana gelince, bir çocuğun bile başkanın başka olduğundan şüphe edebileceğini sanmazdım. Fakat bu, Dionysodoros, bilerek ve istiyerek ihmal ettiğin bir noktadır, zira bunun dışında sizi tıpkı kendilerine uygun işler gören zanaat erbabına benzetirim; sizin işiniz münakaşadır ve bunu mükemmel başarırsınız.„ c

"Demek, dedi sen her zanaat erbabı sınıfına uygun işin ne olduğunu biliyorsun, ha? Peki demiri dövmek kimin işidir[2]„ Evet, de-

[1] Dionysodoros bir şeyin, bir başkasının yanında, (*olduğundan*) *başka* olmayacağını söylemiştir. İki sofiste uyarak, Sokrates *başka* kelimesinin anlamı üzerinde oynuyor. *Başka*nın (*başka şeyden*) *başka*, yani ne ise o olduğu cevabını veriyor.

[2] Yunancada bu söyleyiş iki anlama gelir; *demir dövmek kimin işidir* ve *kimleri döver gibi dövmek münasiptir.*

mircinin.„ "Ya çamura şekil vermek?„ "Çömlekçinin„ "Ya boğazlamak, deri yüzmek, eti küçük parçalara bölerek kaynatmak ve kızartmak?„ "Ahçının., dedim. "Uygun olanı yapmakla, dedi, iyi yapmış oluruz, değil mi?„ "Şüphesiz.„ "Dedin ki, ahçıya yakışan parça-
d lamak ve deri yüzmektir; bunu kabul ettin mi, etmedin mi?„ "Kabul ettim„ dedim, fakat kusura bakma.„ "Şu halde aşikârdır ki, dedi, ahçıyı bağazlamak ve parçalayarak kaynatmak ve kızartmakla, uygun bir iş görülmüş olur; ve demircinin kendisi dövülürse, çömlekçiye şekilciye şekil verilirse, bu suretle de uygun hareket edilmiş olur.„

e 'Ey Poseidon! dedim, işte bilgini en yüksek derecesine eriştirmiş oluyorsun. Bu bilginin bir gün kendi öz malın olduğunu görecekmiyim.„

"Senin olsaydı, dedi, onu tanır mıydın, Sokrates?„

"Sen izin verirsen[1]„ dedim, elbette.„

"Senin olanı da, dedi, bilirim sanıyorsun, değil mi?„

---

[1] 296 d (istersem) e alaylı telmih. krş. 301 b (ben böyle düşünürsem).

"Sen aksi fikirde değilsen; zira seninle başlamak ve burada bulunan Euthydemos'la bitirmek lâzım[2].,,

"Emrin altında olan ve istediğin gibi kullanabildiğin şeye benimdir der misin?,, dedi. 302
Meselâ, bir öküzle bir koyunu satabildiğin, verebildiğin, istediğin bir tanrıya kurban edebildiğin takdirde, kendi malın sayarsın, değil mi? Böyle olmayana da, "Benim değildir,, dersin, değil mi?,,

Ben bundan görülmemiş bir şey çıkarıvereceğinden emin olduğum, hem de söyleyeceklerini alabildiği kadar çabuk öğrenmeye istekli bulunduğum için: "Elbette böyle derim, cevabını verdim; yalnız böyle olan şeyler benim- b
dir.,, "Ya canlı olana hayvan adını vermez misin?,, dedi. "Evet.,, dedim. "Hayvanlar arasında da, demin söylediğim şeylerin hepsini kendilerine yapabildiklerini, yalnız onları, malın sayarsın, değil mi?,, "Evet öyle.,, Sanki önemli bir düşünceye dalıyormuş gibi, yalancıktan, durakladı: "Söyle bakalım, Sokrates, diye devam etti, ata tanrıların arasında bir Zeus var mı?,, Dünyayı dolaşıp aynı yere ge-

[2] Birkaç kere iki sofiste sanki tanrı imişler gibi muamele etmek ister görünen Sokrates, şairlerin bir tanrıyı kutlamaya hazırlandıkları vakit kullandıkları formülü kullanıyor. Krş. Theokritos, XVII I: «Zeus'la başlayalım ve Musa'lar, Zeus'la bitiriniz.

c leceğinden kuşkulanarak ağa yakalanmış gibi, kaçıp kurtulmak için ümitsizce kıvranmaya başladım. "Yok, Dionysodoros„ dedim. "Öyleyse ne kadar sefil bir mahlûkmuşsun; ne hiçbir şeyin yoksa, Atinalı bile değilsin. Ah! Dionysodoros, daha tatlı söyle ve beni vereceğin ata tanrıların, ne ibadetlerin, kısaca güzel ve iyi derslere hazırlarken bu kadar sert davranma! Zira benim ocak ve ata ibadetlerim olduğu gibi öteki Atinalılarda bulunan bu türlü şeylerin hepsi bende de var.„ "O halde, dedi, öteki Atinalıların ata Zeus'ları yok, öyle mi?„ "Hayır, dedim; Zeus'un bu türlü adlandırılma-
d sını hiçbir İonalı bilmez, ne şehrimizden giden göçmenler, ne biz biliriz; Ion'un babası olduğu için, bizim ata tanrımız Apollon'dur: Zeus bizde atalar tanrısı değil, ocak ve boy tanrısı adını alır, nasıl ki Athena da boy kadın-tanrısıdır[1]„ "Yeter, dedi Dionysodoros, görünüşe göre, Apollon, Zeus ve Athena senindir.„ "Elbette.„ dedim. "Şu halde bunlar senin tanrılarındır, öyle mi?„ dedi. Dedelerim ve efendile-

[1] Zeus'a verilince, πατρωος bazan *ırkın babası* bazan *ataların koruyucusu* anlamına gelir. Atinalılar Zeus'u bu son anlamda yardımlarına çağırırlar. Fakat Sokrates sözü öteki anlamda anılıyor. Apollon'a aksine aynı adı taşıyan ataları Ion'un babası olmak itibarıyla Atinalılar *ırkın babası* adını verirler. *Boy*'un üyeleri beraberce φράτριος Zeus ve φρατρία Athena ibadetine maliktirler.

rim.„ cevabını verdim. "Herhalde, senindirler, dedi, onların senin olduklarını kabul etmedin mi?„ "Kabul ettim, dedim; başka ne yapabilirim?„ "Ve bu tanrılar, dedi, hayvanlardır, değil mi? Çünkü şunu kabul etmiştin: canlı olan her şey hayvandır. Yoksa bu tanrıların canlı olmadıklarına mı inanmalı?„ "Hayır dedim.„ "O halde onlar da hayvandırlar, değil mi,„ "Evet.„ diye cevap verdim. "Hayvanlar arasında da, dedi, başkasına verebildiklerini, satabildiklerini, nihayet istediğin tanrıya kurban 303
edebildiklerini senin diye kabul ettin.„ "Evet.„ kabul ettim, dedim; sözümü geri almanın çaresi yok, Euthydemos.„ "Peki, haydi, hemen söyle bakalım, dedi; Zeus'un ve öteki tanrıların senin olduklarını kabul ettiğine göre, başka hayvanlar gibi onları satabilir, veya verebilir, yahut onlara istediğin başka bir şeyi yapabilir misin?„

Ben, Kriton, bu delille yere serilmiş[1] gibi, meydanda nefessiz kaldım. Fakat Ktesippos yardımına koştu: "Aferin[2], Herakles dedi, gü-

[1] Krş. *Protagoras* 339 e Protagoras'ın bir cevabı orada bulunanlar arasında «hay hay!» seslerinin yükselmesine sebep oluyor. Sokrates «*usta bir yumrukçudan yumruk yemiş gibi*» (πληγείς) başını döndüğünü hissediyor.

[2] Şaşkınlık ve hayranlık gösteren, παπαιᾰ benzer nida işareti.

zel çıkarsama!„ Dionysodoros da: "Aferin olan, dedi, Herakles mi, yoksa Herakles olan aferin mi[3]?„ Bunun üzerine Ktesippos: "Ey Poseidon, dedi, şaşılacak çıkarsamalar! Savaşı bı-
b rakmıyorum; bunları, bu iki adamı, yenmek kabil değil!„

Bu noktada, sevgili Kriton, oradakilerin hepsi çıkarsamayı ve konuğu bir ağızdan göklere çıkardılar, gülüşüyorlar, ellerini çırpıyorlar, nefesleri tükenircesine sevinçlerini belli ediyorlardı buraya kadar her nükteyi şaşılacak bir beraberlikle alkışlayan yalnız Euthydemos'un hayranları idi; fakat bu iki adamı sevinçle alkışlamak için, Lykeion'un torunları da nerede ise gelip onlara katılacaktı. Ben de şimdiye kadar böyle bilginler görmemiş olduğu-
c mu kabul etmeye kendimi eğilimli hissediyordum; ve bilgilerinin tamamiyle hükmü altında onları övmeye ve kutlamaya koyuldum:„ Bu hayranlığa değer istidatlar ile dedim, bu kadar çabuk, bu kadar kısa bir zamanda böyle
d bir işin hakkından geldiğiniz için ne mutlusunuz! Sözlerinizde Euthydemos, Dionysodoros, türlü güzellikler var. Fakat bir tanesi, ayrıca pek güzel ki o da şu: insanların çoğu, önemli

[3] Bu kaba sofizm rasgele yanyana getirilmiş ve birbiri ile hiç bir zaruri bağlılığı olmayan iki kelime arasında bir konu-yüklem bağı kurmaktan ibarettir.

ve ünlü kimseler bile bizi hiç ilgilendirmiyor ve yalnız benzerlerinizle uğraşıyorsunuz. Kendi hesabıma ben şuna iyice eminim: sözleriniz e
size benzeyen pek az kimsenin hoşuna gidebilir: ötekiler bu hususta şöyle düşünüyorlar: kendilerinin çürütüldüğünü görmektense bu türlü çıkarsamlarla başkasını çürütmek onlar için utanılacak bir şeydir, bunda şüphem yok. Gene sözlerinizde kibar ve nazik davrandığınız nokta da şudur: ne güzel, ne iyi, ne beyaz, ne de bu türlü hiçbir şeyin bulunmadığını, ötekilerden farklı hiçbir şeyin asla var olmadığını söylediğiniz vakit, sizin de dediğiniz gibi, hakikatta herkesin ağzını kapatmaktan başka bir şey yapmıyorsunuz; fakat yalnız başkalarınınkini değil, kendi ağzınızı da kapatıyor gibisiniz: sözlerinizin başkasını incitmesini 304
önleyen pek sevimli bir gidiş. Nihayet - esas nokta - buluşlarınız öyle ve buna o kadar ustalık katmışsınız ki, kim olsa bunları hemen öğrenebilir. Ben, bunu, Ktesippos'u dinlerken ve sizi ne büyük bir çabuklukla taklit edebildiğini görünce anladım. Bu itibarla, çabuk öğretmek bakımından, bilginiz şüphesiz güzel bir şeydir; fakat herkesin önünde münakaşaya gelmez. Beni dinlerseniz, sakın kalabalık dinleyiciler karşısında konuşmayın, yoksa hemen hepsini öğrenirler ve size teşekkür bile etmezler. Elden geldiği kadar aranızda, başbaşa münakaşa edin ve başka biri-

nin önünde münakaşa edecekseniz, bu yalnız size para verenin önünde olsun. Aklınız varsa,
b bu öğütleri talebenize de verirsiniz: yalnız sizinle veya aralarında münakaşa etsinler. Başkaları ile değil. Zira, Euthydemos, değeri meydana getiren azlıktır; su her şeyden ucuzdur, halbuki, Pindaros'a göre, "en faydalı şeydir [1]„ Fakat haydi, siz bizi, işte şu Klinias'ı ve beni yanınıza almanın çaresine bakınız.„

Bu konuşmadan ve önemsiz bazı sözlerden sonra birbirimizden ayrıldık. Sen bu iki hocadan benimle beraber ders almanın çaresini ara; düşün ki bu adamlar, istidadı ve yaşı ne olursa olsun, para veren herkesi okut-
c mak iddiasındadırlar. Ve seni ayrıca ilgilendiren nokta, kimseyi işi gücü ile uğraşmaktan hiçbir türlü alıkoyamıyacaklarını da söylüyorlar [1]. Sözün kısası, her isteyen onların bilgisini kolayca elde edebilir.

KRITON. — Tanrılar hakkı için! Sokrates, ben kendim, söylenenleri dinlemekten

---

[1] Sokrates şunu söylemek istiyor: Şeyleri değerlendiren azlıktır (gerçek değer değil). Nasıl ki suyun kendisi çok değerlidir, fakat bol bulduğu için, onun τιμιον olduğu söylenemez; o ενωνότατον dur. Birinci *Olympika* nın tanınmış başlangıcına telmih: *Αριστον* πὲνὺδωρ, ilh.

[1] Yukarda görüldüğü gibi, Kriton toprak işleri ile uğraşmaktadır. (291 e).

hoşlanırım ve öğrenmeyi çok istiyorum. Fakat korkarım ki ben de Euthydemos'a benzemeyenlerdenim, o senin bahsettiğin kimselerden [2], başkalarını çürütmektense bu türlü çıkarsamalarla çürütüldüklerini görmeyi tercih d
edenlerdenim. Sen azarlanmayı her ne kadar gülünç buluyorsan da, işittiklerimi şimdi sana anlatmak istiyorum. Sizden ayrılanlardan biri, bunu bil, ben orada dolaşıyorken, yanıma geldi. Bu, bilgisinin noksansız olduğuna inanan bir şahıs, ustalığını mahbiridir. "Kriton, dedi, bu bilginleri dinlemiyor mukemelerde okunan nutuklarda gösteren kimselerden sun?„ "Zeus hakkı için hayır cevabını verdim, kalabalık yüzünden iyice işitecek kadar sokulamadım.„ "Yoksa, dedi, işitmek zahmetine değerdi.„ "Niçin?„ dedim. "Bu türlü konuşmalarda bugün en bilgin insanların münakaşasını dinlemiş olacaktın.„ Bunun üzerine ona dedim ki: "Senin üzerinde ne iz bıraktılar?„ "Ne iz mi, dedi. Şüphesiz bu kıratta adamları, boş şeylere boş bir emek veren gevezeleri dinlemekle tabiî olarak alınacak tesiri.„ Hemen kelimesi kelimesine, işte bunları söyledi. "Ama dedim, felsefe güzel bir şeydir.„ "Güzel mi? Zavallı Kriton, daha doğrusu: değersiz de. Orada olsaydın, dostunun hesabına utancından yerin dibine geçerdin; ne söyle-

[2] Bk. 303 d.

diklerine aldırmayan, rasladıkları ilk kelimeyi
305 yakalayan kimselere kendini bırakmak istemekte o kadar tuhaflık gösteriyordu. Şunu da kaydet ki, demin söylediğim gibi, bugün bunlar en sivrilmişler arasında sayılıyorlar. Hakikatta, Kriton, bu işin kendisi de, bununla uğraşan kimseler de, bununla uğraşan kimseler de aşağı ve gülünçtürler.„ Bana kalırsa, Sokrates, bu iş ne bu adamın, ne kimsenin tenkitlerine yer verecek gibi değildir; fakat
b böyle kimseler ile kalabalık bir dinleyici karşısında münakaşa etmeye razı olmak: işte, bence ayıplamakta haklı olduğu nokta.

SOKRATES. — Bu türlü adamlar[1] şaşılacak kimselerdir. Kriton. Fakat hakikatta henüz ne diyeceğimi bilmiyorum. Seninle konuşan bu adam, bu felsefe yasakçısı ne ile uğraşır? Mahkemelerde söz söylemekte usta adamlardan biri midir, bir hatip midir[2], yoksa onları mahkemeye yollayanlardan biri, hatiplerin orada okudukları nutukları hazırlayan biri midir?

---

[1] Bu adı bilinmeyen cinsinden.

[2] Asıldaki kelime, herkesin önünde, mecliste veya mahkemelerde söz söyleyenleri gösterir. Şu halde geniş anlamıyla, bir logografın hazırladığı nutukları okuyan davâcılar için de kullanılabilir. Krş. *Müdafaa* 18 a, burada ῥήτωρ bir mahkemede ilk defa söz söyleyen Sokrates için kullanılıyor.

KRITON. — Bir hatip mi? Zeus adına c
yemin ederim ki, hiç de değil! Öyle sanıyorum, şimdiye kadar bir mahkeme karşısına bile çıkmamıştır, fakat bu işten anladığını, evet Zeus hakkı için, hem de usta olduğunu ve ustalıklı nutuklar hazırladığını söylüyorlar.

SOKRATES. — Artık meseleyi anladım; ben de şimdi onlardan bahsedecektim. Prodikos'un dediği gibi, Kriton, feylesofla devlet adamı arasında bulunanlar bunlardır. Kendilerini insanların en bilginleri sanırlar, ve yal- d
nız böyle olduklarına değil, fakat birçokları yanında bu şöhretlerinin iyice yerleştiğine de inanırlar; öyle ki, kendilerine tek engel olan felsefede taraf tutmuş kimseler olmasa, herkesin saygısını kazanacaklarını sanırlar. Şu halde, onları değersiz ve aşağılık gösterebilirlerse, herkesin gözünde bilgi mükâfatını itirazsız kazanacaklarını düşünürler. Zira kendilerini gerçekten tam bilgin sayarlar ve özel bir konuşmada karşılarındaki tarafından sıkıştırılınca, bu başarısızlıklarını Euthydemos'a ve okuluna yükletirler. Kendilerini bilgeliğin son derecesine varmış sanıyorlarsa, bu tabiîdir hem felsefeyi, hem siyaseti aşırı gitmeden[1] kullandıklarını söylüyorlar: pek tabiî bir he-

[1] Krş. *Gorgias*, 484 c. Kallikles, gençlikte aşırı gitmeden (πετρίως) uğraşılırsa, felsefeden zevk (Χαρίεν) duyulacağını söylüyor.

e sap, zira birinden ve ötekinden ancak lüzumlu olanı aldıklarını ve tehlikelerden ve kavgalardan uzak bilgeliklerinin meyvelarını topladıklarını sanıyorlar.

KRITON. — Peki, Sokrates, onlara hak veriyor musun? Doğrusu bu adamların iddiasında doğru görünen bir taraf yok değil.

SOKRATES. — Evet, Kriton, gerçek böyle: bu iddiada doğruluğa çok benzerlik var. On-
306 lara şunu kabul ettirmek güçtür: iki şey arasında bulunan ve hem birine hem ötekine benzeyen insanlar veya başka herhangi bir şey, bu iki şeyden biri iyi öteki kötü ise, birinden üstün, ötekinden aşağıdırlar; ayrı ayrı sonuçlara giden iki iyi şeye benzerlerse, birleşik bulundukları unsurlardan her birinin gerçekleştirmeye yarıyabileceği sonuç bakımından her ikisinden de aşağıdırlar; ve yalnız ayrı ayrı sonuçlara giden iki kötü şeyden birleşik olarak aralarında bulundukları vakittir ki, benzedikleri iki unsurun her birinden üstündürler. Şimdi felsefe ile siyaset alanında çalış-
b manın, ayrı ayrı sonuçlara giden iyi şeyler olduğunu kabul edelim: bu adamlar her ikisinden de birer parça alıyorlarsa, ikisinin arasında bulundukları için, iddialarının hiç değeri yoktur; zira her ikisinden de aşağıdırlar; biri iyi öteki kötü ise, birinden üstün, ötekinden aşağıdırlar; her ikisinin de kötü bir şey

olması halindedir ki haklı olabilirler[1]: yoksa, bu imknâsızdır. Halbuki, öyle sanıyorum, ne her ikisinin de kötü olduğunu, ne birinin kötü, ötekinin iyi olduğunu kabul etmeyecek- c
lerdir. Şu halde hakikatta her ikisinden geldiklerine göre, siyasetle felsefenin işe yaradığı sonuçların her biri bakımından, her ikisinden de aşağıdırlar. Gerçekte üçüncü sırada geldikleri halde, herkesin gözünde birinci sıraya geçmek isterler. Bu boşa geçme hırslarını bağışlıyalım ve kızmadan, onları oldukları gibi görelim: sözlerinde aklın en küçük bir payı bulunan ve işini yararlık ve inatla yürüten her kimseyi iyi karşılamalı. d

KRITON. — Yemin ederim, Sokrates, sana her vakit söylediğim gibi, ben de oğularımdan ötürü pek şaşırmış bir haldeyim[2]. Onları ne yapmalı? Biri pek gençtir, küçüktür; fakat Kritobulos'un artık yaşı geldi ve kendisine faydalı olabilecek biri lâzım. Bana gelince, seninle bir arada bulunduğum vakit, çocuklarım yüzünden başka işlerde o kadar özenmiş

[1] Felsefe ve siyaset kötü şeylerse, her ikisinden yalnız birer parça alan, bunlardan birine tamamıyla kendini vermiş olandan üstündür.

[2] Diogenes Laertius Kriton'un dört oğlu olduğunu söylüyor: Kritobulos, Hermogenes, Epigenes, Ktesippos; Eflâtun bunlardan yalnız ikisinin sözünü ediyor.

olmayı - evlenirken, en asîl aileden bir anne-
e leri olmasını düşünmek, kendilerine elden geldiği kadar çok varlık bırakmak gibi - ve eğitimlerini yüzüstü bırakmayı delilik saymak eğilimindeyim. Fakat, sözde eğitmenlerden birine göz attım mı şaşırıp kalıyorum ve her biri, araştırma sonunda, doğrusunu istersen bana tamamiyle aykırı görünüyor. Kısaca, bu oğlanı felsefe okumaya nasıl sürükleyeceğimi
307 bilemiyorum.

SOKRATES. — Sevgili Kriton, her işte bayağı ve değersiz kimselerin çokluk, ciddî, her türlü saygıya değer insanların azlık olduğunu bilmiyor musun? İdman, ticaret işleri, hitabet, ordular yönetmek sence güzel bir şey değil mi?

KRITON. — Hiç şüphesiz.

SOKRATES. — Peki, bu sanatlar ile uğraşanlardan çoğunun yaptıkları her işte gülünç
b olduklarını görmüyor musun?

KRITON. — Görmez olur muyum, Zeus hakkı için, doğru söylüyorum.

SOKRATES. — Peki, böyledir diye kendin bu işlerle uğraşamıyacağın gibi, bunları oğluna da yasak etmeye mi kalkacaksın?

KRITON. — Hayır, Sokrates, bu doğru olmaz.

SOKRATES. — Öyleyse, Kriton, doğru olmayan işi işlemekten sakın. İster iyi, ister kötü olsunlar, felsefe ile uğraşanları kapıdışarı et, fakat ne ile uğraşıyorlarsa, onu özenerek sına. Bunun değersiz olduğunu görürsen, c yalnız oğullarını değil, herkesi ondan uzaklaştır; yok, benim anladığım gibi olduğunu görürsen, çekinmeden elde etmeye koyul ve atalar sözünün dediği gibi, "en yaşlınızdan en gencinize kadar [1]„ onu öğrenmeye çalışınız.

SON

[1] Bu atalar sözü için, bk. *Kanunlar*, VII, 804 d; krş. Aristoteles, *Aθ. πολ.*, XVI. son.

Batı Klasikleri

58

No. 8722

TOPTAN SATIŞ

İstanbul Devlet Kitapları Müdürlüğü
Ankara, İzmir, Adana, Samsun, Elazığ ve Erzurum
Bölge Şeflikleri

PERAKENDE SATIŞ

Millî Eğitim Yayınevleri
ve Bakanlık Yayınları satıcısı kitapçılar

% 5 KDV DAHİL FİYATI : 1400 LİRA
(1333 Lira+67 Lira)